

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ

“ДВОРСКА БАШТА” У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

**ПРЕДЛОГ ЗА СТАВЉАЊЕ ПОД ЗАШТИТУ КАО ЗАШТИЋЕНОГ
ПОДРУЧЈА ЛОКАЛНОГ ЗНАЧАЈА - III КАТЕГОРИЈА**

- СТУДИЈА ЗАШТИТЕ -

НОВИ САД, 2011.

Полазећи од Програма рада покрајинског завода за заштиту природе за 2010. годину и чл. 42. Закона о заштити природе («Сл. гласник РС», 36/09, 88/10 и 91/10), приступило се ревизији природних и створених вредности Природног споменика «Дворска башта».

Парк «Дворска башта» у Сремским Карловцима је стављен под заштиту државе као природни споменик Решењем Скупштине општине Нови Сад, 1974. године (бр. 03-6/42-74 од 29.05.1974).

Теренска истраживања вршена су током 2010. године, а студија заштите урађена је крајем 2010. године. Доношењем Закона о изменама и допунама Закона о заштити природе, који је ступио на снагу 01.12.2010. («Сл. гласник РС», бр. 88/10) приступило се усаглашавању студије заштите са законским одредбама Закона о заштити природе (36/09, 88/10 и 91/10).

Предложена граница заштите Споменика природе «Дворска башта» обухвата 7,29 ха. Укупна површина предложена за заштиту је већа од постојеће проглашене површине из 1974. (6,97 ха), с обзиром да је у међувремену промењен број и површина катастарских парцела.

Од свог настанка «Дворска башта» је један од највреднијих објеката вртне архитектуре у покрајини и значајнијим у Србији. Због изостанка мера неге и активне заштите које овакав парк захтева, у периоду дужем од пола века, дошло је до деградације свих садржаја па је и вредност баште значајно смањена у односу на стање пре Другог светског рата. Ипак, због разноврсности дендрофлоре, очуваности планског решења и значаја за Сремске Карловце, «Дворска башта» се предлаже за заштиту као Споменик природе - заштићено подручје локалног значаја (III категорија).

На основу законских овлашћења, Покрајински завод за заштиту природе доставља студију заштите као стручно-документациону основу за успостављање заштите Споменик природе «Дворска башта» у Сремским Карловцима Општини Сремски Карловци ради доношења акта о заштити.

Покрајински завод за заштиту природе
Нови Сад, мај 2011.

Директор

др Биљана Пањковић

Обрађивач:	ПОКРАЈИНСКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ
Студија заштите :	СПОМЕНИК ПРИРОДЕ «ДВОРСКА БАШТА» У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА ПРЕДЛОГ ЗА СТАВЉАЊЕ ПОД ЗАШТИТУ КАО ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА ЛОКАЛНОГ ЗНАЧАЈА - III КАТЕГОРИЈА
Руководилац:	Мирјана Млађеновић, дипл. инж. пољопривреде - хортикултура
Синтеза:	Мирјана Млађеновић, дипл. инж. пољопривреде - хортикултура
Стручни тим :	Мирјана Млађеновић, дипл. инж. пољопривреде - хортикултура - Идентификациона листа, Опис природних, створених и предеоних одлика, Оцена стања животне средине подручја, Вредновање и темељне вредности природног добра, Режији заштите , Концепт заштите и унапређења и могуће перспективе одрживог развоја; Милка Бањац, дипл. правник - Управљање Драган Чалакић, геометар - Географски положај природног добра, Опис границе природног добра, Површина, Прилози, Картографски приказ
Стручни консултант:	др Биљана Пањковић
Компјутерска обрада:	Снежана Ђекић, адм. техничар
Фотодокументација:	Мирјана Млађеновић
Директор :	др Биљана Пањковић

Нови Сад, 2011. година

САДРЖАЈ**ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЗАШТИТЕ****I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА****1**

I 1. НАЗИВ ПРИРОДНОГ ДОБРА	1
I 2. ВРСТА ПРИРОДНОГ ДОБРА	1
I 3. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПО ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	1
I 4. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)	1
I 5. МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ПРИРОДНОГ ДОБРА	1
I 6. ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ	1
I 7. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ПРИРОДНОГ ДОБРА	2
I 8. ГРАНИЦЕ ПРИРОДНОГ ДОБРА	2
I 9. ПОВРШИНА	3
I 10. ВЛАСНИШТВО	4
I 11. ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ	4

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА**5**

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ	5
II 1.1. Положај	5
II 1.2. Климатске одлике	7
II 1.3. Педолошке одлике	10
II 1.4. Вегетацијске одлике	13
II 1.5. Дендрофлора	13
II 2. ПРЕДЕОНЕ ОДЛИКЕ	22
II 3. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ	23
II 3.1. Културно-историјско наслеђе	23
II 3.2. Концепцијска обрада	23
II 3.3. Објекти, вртно-архитектонски елементи и мобилијар	28
II 3.4. Постојећа просторно-планска и пројектна документација	34

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА**35**

III 1. ФАКТОРИ УГРОЖАВАЊА И ОЦЕНА УГРОЖЕНОСТИ	35
---	----

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ПРИРОДНОГ ДОБРА**37**

IV 1. СУШТИНСКЕ ОДЛИКЕ И ВРЕДНОСТИ ДОБРА	37
IV 2. ЗНАЧАЈ И ФУНКЦИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА	39
IV 3. ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ЗАШТИТУ	42

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ	43
V 1. ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА	44
V 2. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II (другог) СТЕПЕНА	46
VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	48
VI 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ	48
VI 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ	49
VI 3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	51
VI 4. АНАЛИЗА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА	51
VI 5. ДОКУМЕНТАЦИЈА О УСЛАЂИВАЊУ ПОТРЕБА ЗАШТИТЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА	52
VII УПРАВЉАЊЕ	53
VII 1. НАЧИН УПРАВЉАЊА И ОБАВЕЗЕ УПРАВЉАЧА	53
VII 2. ФИНАНСИРАЊЕ	57
VII 3. КАДРОВСКА И ТЕХНИЧКА ОПРЕМЉЕНОСТ УПРАВЉАЧА	58
VII 4. ПРОЦЕНА ПОТРЕБНИХ СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ЗАШТИТЕ	60
VII 5. ПРЕДЛОГ УПРАВЉАЧА	61
VIII ЛИТЕРАТУРА	63
IX ПРИЛОЗИ	
Прилог I Извод из ЛИСТА НЕПОКРЕТНОСТИ	
Прилог II РЕШЕЊЕ О ЗАШТИТИ	
X КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ	
Прилог 1: Географски положај природног добра у Србији (1:1 000.000)	
Прилог 2: Географски положај природног добра у Србији (1:300.000)	
Прилог 3: Прегледна карта са границом заштите (1:25.000)	
Прилог 4: Прегледна карта са границом и режимом заштите (1:1.000)	
Прилог 5: Педолошка карта	
Прилог 6: Прегледна карта са границом и режимом заштите за Одлуку о заштити	

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЗАШТИТЕ

Због утврђених вредности које поседује «Дворска башта» у Сремским Карловцима спада међу вредније објекте вртне архитектуре у АПВ. Заштита природних вредности овог простора датира од 1974. када је заштићено 6,97 ha на иницијативу Покрајинског завода за заштиту природе.

Током времена је дошло до промене стања природних и створених вредности Дворске баште. Након доношења Закона о заштити природе («Сл. гласник РС», бр. 36/09, 88/10 и 91/10) приступило се изради ревизије природних вредности Дворске баште као и усаглашавању врсте и категорије природног добра.

У поступку ревизије заштите природних и створених вредности анализирани су пејзажно-архитектонске, дендролошке, амбијенталне и друге вредности парка. На основу карактеристика овог заштићеног подручја, утврђено је да Дворску башту треба сврстати у споменик природе – заштићено подручје локалног значаја – III категорија.

На основу стања природних и створених вредности предложене су границе Споменика природе и границе режима заштите са мерама заштите. У обухват граница ушле су следеће катастаске парцеле К.О. Сремски Карловци: 1078, део 2056/1, 1080 и део 2013/1, на којима је прописан режим заштите II степена; као и парцеле 953, 1073, 1074, 1075 и 1079 на којима је прописан режим заштите III степена.

Овом ревизијом је обухваћена већа површина у односу на првобитно заштићену, тј. уместо досадашњих 6,97 ha за заштиту је предложено 7, 29 ha. Разлика у површини настала је услед измена у катастру. Циљ заштите СП «Дворска башта» у Сремским Карловцима је обезбеђење адекватних мера за очување и унапређење парка и давање смерница за даљи развој и обнову.

СП «Дворска башта» у Сремским Карловцима је објекат природног и културног наслеђа наше земље. Парк је плански осмишљен и настао је као резултат стручног вртно-архитектонског пројекта. Од времена подизања баште од 1848. простор и стање објеката и осталих садржаја се битно променило. Од момента подизања концепција је у многостручно очувана. Овде је гајен велик број аутохтоних, алохтоних врста и егзотичног дрвећа и цвећа. Очувани су вртно-архитектонски објекти, елементи и мобилијар као што су: стакленик, фонтана и капија.

Око 120 година простор парка Дворска башта игра важну улогу у културном животу становника Сремских Карловаца.

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I ИДЕНТИФИКАЦИОНА ЛИСТА

I 1. НАЗИВ ПРИРОДНОГ ДОБРА

«Дворска башта» у Сремским Карловцима

I 2. ВРСТА ПРИРОДНОГ ДОБРА

Споменик природе

Појединачно стабло или скупина стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго могу бити проглашени као споменик природе. Споменик природе је у том случају дефинисан као „људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја“ (чл. 31. Закона о заштити природе, «Сл. гласник РС», 36/09).

I 3. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

III (трећа) категорија – ЗАШТИЋЕНО ПОДРУЧЈЕ ЛОКАЛНОГ ЗНАЧАЈА

I 4. КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)

IUCN класификација заштићених подручја: Category III – Natural monument/Natural Landmark – споменик природе.

I 5. МЕЂУНАРОДНИ СТАТУС ПРИРОДНОГ ДОБРА

Споменик природе «Дворска башта» у Сремским Карловцима се не предлаже за упис у међународне листе.

I 6. ОСНОВНЕ ПРИРОДНЕ И СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

«Дворска башта» у Сремским Карловцима представља створену вредност. Подигнута је недалеко од центра насеља, на имању карловачке Митрополије у првој половини XIX века.

Парк је пројектован у мешовитом стилу комбиновањем слободног пејзажног израза који преовладава у решењу са незнатним учешћем елемената геомеријског стила. Представља најважнији парковски простор Сремских

Карловаца и један од значајнијих паркова у АП Војводини. Због богатства дендрофлоре, очуваности изведеног решења, пејзажне атрактивности, еколошке функције, културно-историјског значаја и других вредности предложен је за заштиту.

17. ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ПРИРОДНОГ ДОБРА

Географски гледано, заштићено подручје «Дворска башта» се налази у насељу Сремски Карловци Србији, у Општини Сремски Карловци, у Срему, у Војводини.

У административном погледу насеље је смештено у Јужнобачком округу. Споменик природе «Дворска башта» обухвата катастарске парцеле 953, 1073, 1074, 1075, 1078, 1079, 1080, део 2103/1 и део 2056/1 К.О. Сремски Карловци.

Централна координата парка, географска тачка која одређује глобални положај простора, приказана је у табели бр. 1.

Табела 1: Централна координата Дворске баште

Централна тачка	по Гриничу	по Гаус-Кригеру
	45° 11' 48" N / 19° 56' 19" E	7416.614 / 5006.344

Извор података: Географска карта размере 1:25 000

Положај природног добра је приказан на картама размере 1:300 000 и 1:25 000 које су дате у Прилогу број 2 и 3.

18. ГРАНИЦЕ ПРИРОДНОГ ДОБРА

ГРАНИЦА ЗАШТИТЕ:

Почетна тачка описа границе заштите је тромеђа парцела 2103, 955 и 953 К.О. Сремски Карловци. Граница иде на исток северном међном линијом парцела 953, 1078, 1073, 1078, 1080, скреће на југ источном међном линијом парцеле 1080, пресеца парцелу 2056 (поток) и наставља у истом правцу источном граничном линијом парцела 1080 и 1079 до југоисточне међне тачке парцеле 1079. Граница скреће на запад јужном међном линијом парцеле 1079, па на север западном међном линијом парцеле 1079, 1078, 953, пресеца малим делом парцелу 2103 и наставља западном линијом парцеле 953 до почетне тачке описа границе заштите СП «Дворска башта».

ГРАНИЦА РЕЖИМА ЗАШТИТЕ II СТЕПЕНА:

Почетна тачка режима заштите II степена је тромеђа парцела 953, 956/1 и 1078. Граница иде на исток северном међном линијом парцеле 1078, границом парцела 1078 и 1073, даље на исток, па на југ упоредо са границом заштите до североисточне међне тачке парцеле 1079. Граница скреће на запад северном

граничном линијом парцеле 1079 до њене северозападне међне тачке. Ломи се на север идући упоредо са границом заштите до почетка дечијег игралишта. Скреће на исток, улази у парцелу 1078 горњом ивицом падине. Ломи се на север горњом ивицом падине до југоисточне међне тачке парцеле 953. У правцу севера граница иде граничном линијом парцела 953 и 1078 до почетне тачке описа границе режима заштите II степена. Парцеле 1074 и 1075 се изузимају из режима заштите II степена и налазе се у режиму III степена.

19. ПОВРШИНА

Парк заузима површину од 7 ха, 28 а и 91 м² (7,29 ха). У прилогу – табеларни приказ података из катастра и прегледна карта са границом и режимима заштите.

По режимима заштите:

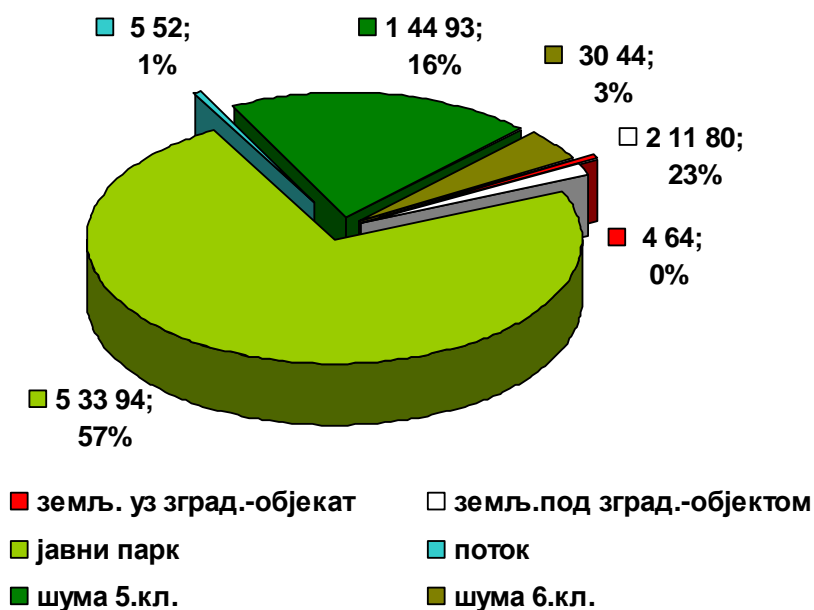
- режим заштите II степена 4 ха 49 а 79 м² (к.п. 1078, 1080, део 2056/1),
- режим заштите III степена 2 ха 79 а 12 м² (к.п. 953, 1073, 1074, 1075, 1079 и део 2103/1).

Графикон 1: Удео површина у Дворској башти према режимима заштите

Табела 2. Удео површина у Дворској башти према намени

намена	површина ха а м ²	(%)
земљ. уз зград.-објекат	4 64	1
земљ.под зград.-објектом	9 44	1
јавни парк	5 33 94	73
поток	5 52	1
шума 5.кл.	1 44 93	20
шума 6.кл.	30 44	4
Укупно:	7 28 91	100

Графикон 2: Намена површина по катастарским парцелама у Дворској башти

I 10. ВЛАСНИШТВО

Већински носилац права над непокретностима (јавни парк, објекти, земљиште под зградом и земљиште уз зграду) у «Дворској башти» је Патријаршија Српске Православне Цркве. Катастарска парцела бр. 1080 је државно власништво, док је корисник ЈП «НП Фрушка гора». Део парцела у обухвату Дворске баште бр. 2056/1 - поток и део парцеле бр. 2103/1 су у власништву Републике Србије, док је корисник Општина Сремски Карловци. Један стан на парцели 1074 је у приватном власништву.

I 11. ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ

Предлог за покретање заштите «Дворске баште» у Сремским Карловцима сачинио је Покрајински завод за заштиту природе. «Дворска башта» је стављена под заштиту државе као природни споменик (Решење Скупштине општине Нови Сад, бр. 03-6/42-74), а на основу Закона о заштити природе («Сл. гласник СРС», бр. 24/65). Копија Решења је дата у прилогу број II.

Решењем је забрањена сеча стабала и жбуња без претходног одобрења стручњака, градња објеката, ложење ватре, уништавање птица и др., а Националном парку «Фрушка гора» поверено је право коришћења.

Ревизија заштићеног подручја завршена је децембра 2010. године на основу одредби Закона о заштити природе, а усклађивање са изменама и допунама Закона о заштити природе завршено је марта 2011. године.

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ
И ПРЕДЕНИХ ОДЛИКА

II ОПИС ПРИРОДНИХ, СТВОРЕНИХ И ПРЕДЕОНИХ ОДЛИКА

II 1. ПРИРОДНЕ ОДЛИКЕ

Историјат истраживања

Први сачувани подаци о дрвенастим врстама потичу из 1957., када је инжењер шумарства стручне службе Шумске управе Сремски Карловци, Лазар Маширевић забележио око 200 врста и нижих таксонских јединица у башти и унутар стакленика.

Године 1986. проф. др Нинић Тодоровић Јелена, у научном раду «Дворска башта у Сремским Карловцима – дендрофлора», бележи 137 врста и 24 нижих таксономских јединица (варијетета и форми). Овај списак врста је релевантна документација која може послужити за изучавање прошлости баште, начина на који се мењала током времена, као и важан извор сазнања о вредностима које је имала у то време.

II 1.1. Положај

Сремски Карловци су смештени на обронцима Фрушке горе, на десној обали реке Дунав, у Срему. Споменик природе «Дворска башта» се налази недалеко од центра града. Парк је подигнут на стрмом терену, нагнутом од запада ка истоку до Стажиловачког потока.

Рељеф

Сремски Карловци се простиру на нижим равничарским теренима уз Дунав чије коте су од 75 до 78 m н.в. и на брежуљкастим теренима обронака Фрушке горе са висинама до 170 m н.в. Конфигурацију терена града карактеришу блаже и стрмије падине које су нарочито изражене у појасу потока Доке, Селишта и Магарчевог брега. Нагиби терена се крећу од 1% у источном до 12% у западном и у делу насеља, односно до 30% на подручју уз потоке и уз Магарчев брег. Просечан нагиб терена је 8%, а укупна нагнутост терена је према источном делу града, односно према обали Дунава. Заталасаност терена, долине потока и ободне падине обронака Фрушке горе утицале су на развој и формирање Сремских Карловаца, на обликовање, сликовитост и препознатљивост града (Генерални план Сремски Карловци, 2002.).

Слика 1: Сателитски снимак Дворске баште (извор: <http://maps.google.com/>)

II 1.2. Климатске одлике

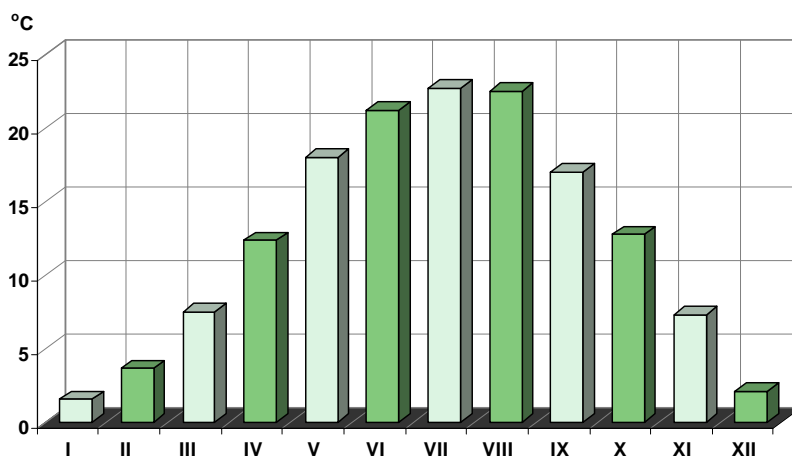
За разматрање климатских прилика у СП «Дворска башта» кориштени су метеоролошки подаци климатолошке станице Сремски Карловци у периоду од (1996 - 2007) године. За анализу климатских прилика узето је више климатских елемената: температура ваздуха, релативна влажност ваздуха, облачност, инсолација, падавине и ветар.

Температура ваздуха

Температура ваздуха спада у најважније климатске елементе. Од температуре ваздуха и подлоге земљишта зависи интензитет и количина испаравања воде, влажност ваздуха, облачност, падавине итд. Према наведеном, температура ваздуха је важан чинилац, односно модификатор климе. Осим тога, људи, флора и фауна односно живи свет у целини у великој су зависности од температуре ваздуха. Средња годишња температура ваздуха за наведени период износи 12,4 °С. У поменутом периоду, (таб. 3) средња годишња температура ваздуха била је најмања 2005. године, са 11,2 °С, док је 2000. године она износила 13,9 °С. У анализираном периоду средња месечна температура је у августу износила 25,2 °С, док је најнижа средње месечна температура ваздуха забележена исте, 2003. године у месецу фебруару (-3,6 °С). Средње месечне температуре са забележеним минусом јављају се у јануару, ређе у фебруару а најређе у децембру. Просечне месечне температуре ваздуха у анализираном периоду не прелазе минус, (граф. 3). Најнижи просек забележен је у јануару (1,5 °С), потом у фебруару (2,1°С), док су најтоплији месеци јули (22,5 °С) и август са просеком од 22,5 °С. У вегетационом периоду април – септембар средњи месечни просек за осматрани период износио је 18,9 °С што уз довољне количине падавина и друге повољне климатске елементе има велики значај за биљке.

Табела 3. Средња годишња температура ваздуха
(Сремски Карловци, 1996. - 2007. године) у °С

Год.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Ср.год.	12,3	11,3	12,5	12,3	13,9	12,2	13,4	12,1	12,0	11,2	12,3	13,2

Графикон 3. Средње месечне температуре ваздуха у °С (Сремски Карловци, 1996. - 2007. године)

Релативна влажност

Релативна влажност је количина водене паре изражена у процентима при одређеној температури. Средња годишња релативна влажност износи 70 %. Најнижа средње годишња релативна влажност измерена је 1999. године и износила је 52%, док је 2005. године, годишњи просек био највећи и износио је 76% (таб. 4). Релативна влажност зависи од температуре ваздуха, ветра, апсолутне висине итд. Из тога разлога, расподела влажности по месецима је последица поменутих фактора, пре свега температуре ваздуха. Зимски месеци су богатији, а летњи сиромашнији релативном влагом. При ниским температурама, степен влажности се брже повећава. Лети, при високим температурама, ваздух може да прими више влаге, пошто је кондензовање спорије. Релативна влажност ваздуха углавном је у обрнутом односу са температуром ваздуха.

Табела 4. Средња годишња влажност ваздуха
(Сремски Карловци, 1996. - 2007. године) у %

Год.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Ср.год.	72	71	71	52	68	74	68	70	75	76	75	73

Облачност

Облачност се јавља као последица влажности ваздуха, односно његове zasiћености воденом паром. Од степена облачности зависи колико ће површина Земље примити топлоте од сунца, као и колико ће топлоте Земља израчити и предати атмосфери. Облачност опада од зимских према летњим месецима. Највећа облачност је у децембру, а најмања у августу. Средња годишња облачност износи 5,3 десетина неба (таб. 5). Најнижи годишњи просек облачности забележен је 2000. године и износио је 4,6 десетина неба, а највећи годишњи просек забележен је 2004. године са просеком од 5,8 десетина неба.

Табела 5. Средња годишња облачност ваздуха (Сремски Карловци, 1996. - 2007. године)
у десетинама неба

Год.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Ср.год.	5,3	5,3	5,3	5,3	4,6	5,5	5,6	4,9	5,8	5,6	5,4	5,3

Падавине

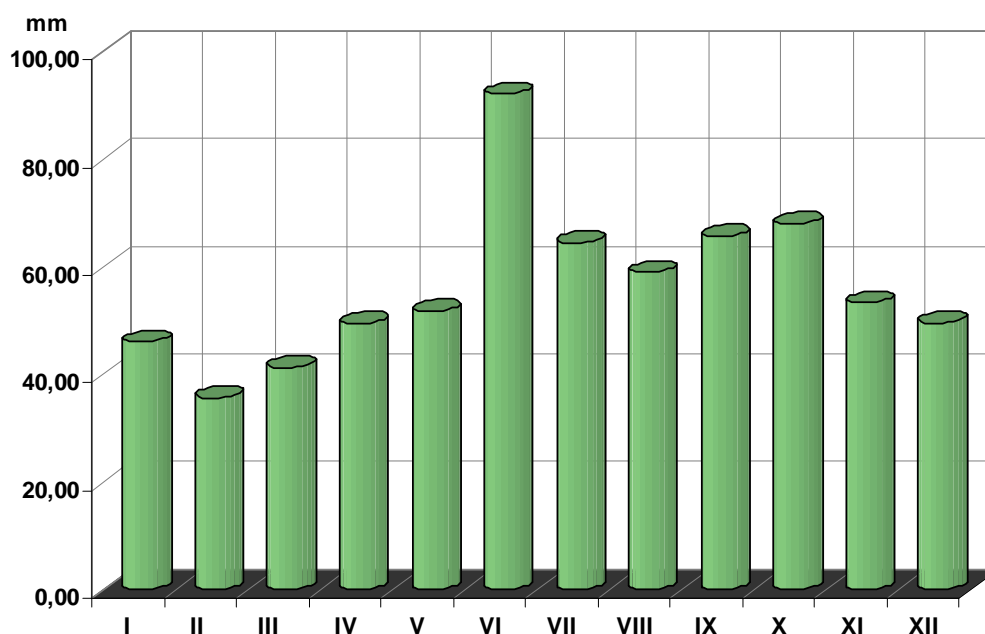
Падавине су, заједно са температуром ваздуха, један од најважнијих климатских елемената. Од годишње суме падавина и њихове расподеле по месецима, пре свега у вегетационом периоду умногоме зависи живи свет, богатство подземних и површинских вода и друго. Годишњи просек падавина у наведеном раздобљу износио је 676,2 mm. Годишња сума падавина је од године до године различита. Тако су у разматраном периоду четири године биле са падавинама већим од 800 mm, а 2001. године укупна количина падавина износила је 882,6 mm. Те године су све метеоролошке станице забележиле

максимални просек у Војводини. Године 2004, 2005 и 2007 су биле године са годишњим просеком падавина преко 800 mm. Поред поменуте максималне количине падавина 2000. године забележена је најмања количина падавина која је износила 274,3 mm (таб. 6). Највиша месечна количина падавина излучи се у летњим месецима, док су пролећни и јесењи месеци са најмањом количином падавина. Највећа просечна месечна количина падавина је у јуну (91,1 mm), док је фебруар са најмањом количином падавина од 35,6 mm (граф. 4). У вегетационом периоду (април – септембар) просечна количина падавина износи 63,8 mm. Ове количине падавина у вегетационом периоду имају велики значај за живи свет овог природног добра У зимским месецима атмосферски талози се излуче у виду снега. Најдуже задржавање снежног покривача од 28 дана забележено је 2005. године. У просеку највише дана под снегом имају јануар, фебруар, март, децембар и новембар, а по некада снега има и у априлу и октобру.

Табела 6. Средња годишња количина падавина (Сремски Карловци, 1996. - 2007. године) у mm

Год.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Ср.год.	654,0	669,4	670,2	656,0	274,3	882,6	509,4	559,3	857,6	816,0	736,6	826,6

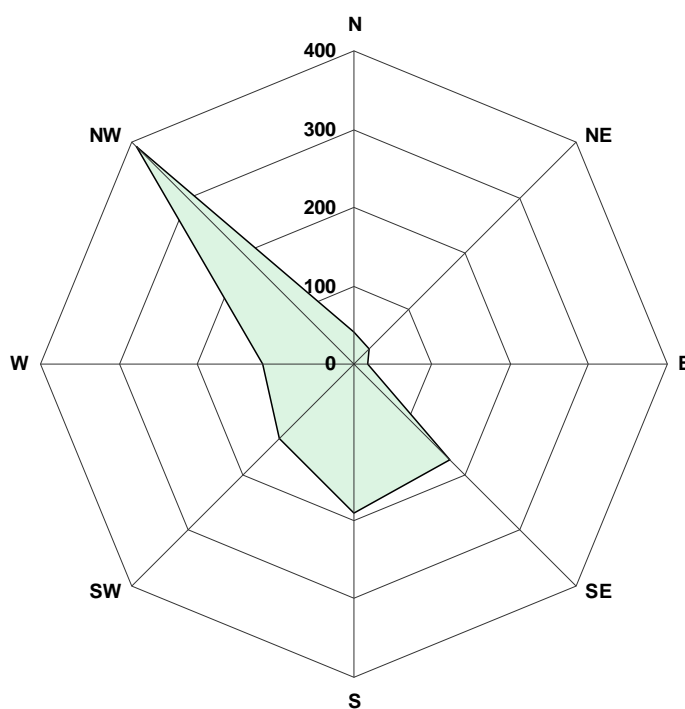

Графикон 4. Средње месечне количине падавина у mm

Ветрови

Ветар такође спада у важан климатски елемент. Он има изузетан утицај на обликовање климе неког простора, а самим тим и на органски свет и многе људске делатности, било посредно или непосредно. Од правца и брзине ветрова зависи да ли ће бити падавина, какво ће бити испаравање из тла и из биљака, потпомаже опрашивање итд.

За анализу овог климатског елемента коришћени су подаци од 1997. до 2007. године, метеоролошка станица Сремски Карловци, а недостају подаци за 1998., и 1999. годину. У поменутом периоду доминантан је ветар из правца северозапада. Средња годишња учесталост ветра из поменутог правца износи 393 ‰ (граф. 5). То значи да се на 1000 осматрања ветрова из различитих праваца овај ветар појавио 393 пута. Други ветар по учесталости је јужни ветар са 191 ‰, а затим југоисточни ветар или познатији као кошава. По учесталости најмање се јављају ветрови са истока и североистока. И поред ређе појављивања, ветар из југоисточног правца, тј. кошава се претежно јавља у хладним месецима, тј. у зимско-пролећном периоду и доноси суво и хладно време. У пролећним месецима ветар изазива велика испаравања земљишта одузимајући велике количине влаге неопходне биљном покривачу. Ветар кошава има највећу брзину у поређењу са осталим ветровима у Србији. Она се у просеку креће брзином од 2,0-6,5 m/s.

Графикон 5. Средња годишња учесталост ветра у Сремским Карловцима, 1996. - 2007. године) ‰

Узимајући све наведене факторе у обзир, подручје СП «Дворска башта» припада умереној климатској зони, са јаче израженим континенталним особинама.

II 1.3. Педолошке одлике

Чернозем карбонатни заруђени

Лесни плато Срема од Бешке до Манђелоса и даље на северозапад око Фрушке горе био је под шумо-степом под којом је дошло до деградације чернозема, тј. чернозем карбонатни заруђени је варијетет чернозема настао деградацијом и представља прву фазу деградације чернозема у овом делу Војводине. Ово заруђивање је настало, највероватније, паралелно са делимичним испирањем креча, поступним распадањем примарних минерала и образовањем слободних фероксида (Живковић и сар., 1972).

Морфолошке особине

Појава и распоред генетичких хоризоната у чернозему карбонатном заруђеном је слична као код других чернозема. Редослед хоризоната у профилу је А-АС-С. По изражености и моћности хумусно-акумулативног А хоризонта то су средње развијене черноземне творевине (0-41 cm). Бојом се знатније разликује од типичних чернозема. Од површине ка горњим слојевима боја почиње да руди. Према механичком саставу претежно је карбонатна иловача, ређе тежа иловача или чак глиновита иловача. Ситногрудвичасте је и ситнозрнасте структуре, добро порозан и пропустан. Прелазни АС хоризонт је бледоруде боје, врло често и беличасто-руде од псеудомицелија и карбоната. У доњем делу је беличасто-жућкасте боје, прошаран кротовинама и ходницима глиста. Иловастог састава је, добро порозан и пропустан. Прелази доста јасно у лес. Хоризонт С, беложућкасти лес је прожет ситнијим конкрецијама креча. По саставу је добро пропусна иловача (Живковић и сар., 1972).

Механички састав

Овај чернозем се развио претежно на типском лесу лесних платоа и на просувим и осојним површинама терасног леса. Заступљеност фракције крупног песка је релативно мала и у акумулативно-хумусном делу профила износи од 0,35 до 1,20 %, а у лесу достиже до 1,80 %. Основну масу у механичком саставу чини ситан песак у количини од 37,10 до 47,10 % у хумусном хоризонту. У матичном делу профила ове фракције има од 35,33 до 48,20 %. Честица праха има нешто мање него ситног песка, у хумусном делу профила од 31,45 до 39,05 %. Глинених честица има од 19,15 до 25,10 %. Укупна количина праха и глине износи 52,10 до 63,10 %, а крупног и ситног песка 36,90 до 47,90 %. Структура овог чернозема је прилично уједначена и најчешће грудвичаста и ситнорогљаста, врло добре порозности. Водни и ваздушни режим је близак другим черноземима у Војводини (Живковић и сар., 1972).

Табела 7. Механички састав чернозема карбонатног заруђеног у Сремским Карловцима (Живковић, и сар., 1972)

место	хоризонт	дубина (cm)	крупан песак > 0,2 mm%	ситан песак 0,2 - 0,02 mm%	прах 0,02 - 0,002 mm%	глина < 0,002 mm%	укупан песак > 0,02 mm%	прах+глина 0,002 mm%
Сремски Карловци	А	0-20	0,35	46,20	34,30	19,15	46,55	53,45
	А	20-40	0,80	47,10	31,45	20,65	47,90	52,10
	АС	45-60	1,40	46,35	34,13	18,12	47,75	52,25
	С	90-110	1,55	45,00	39,11	14,34	46,55	53,45
	С	130-150	1,80	48,20	33,25	16,75	50,00	50,00

Хемијске особине

Чернозем карбонатни заруђени сачувао је осетно високу карбонатност, иако је знатно одмакао у заруђивању. Карбоната у акумулативно-хумусном А хоризонту има од 6,28 до 16,20%. Количина CaCO_3 у матичном супстрату, лесу, се креће од 19,00 до 29,60%. Вредност рН броја у суспензији воде је редовно преко 8,00, а у раствору KCl је изнад 7,00, што указује на сачуван алкалитет овог земљишта. Залихе хумуса су знатно мање него у другим черноземима. У површинском делу (0-20 cm) крећу се од 2,11 до 2,58%. Смањеној количини хумуса одговара и нижа количина укупног азота. Укупне количине овог састојка у ораничном делу (0-30 cm) крећу се од 0,09 до 0,14%, што чини једва осредњу залиху за развој пољопривредних култура. Такође, недостаје још и лакоприступачне фосфорне киселине, чији се садржај креће од 2,3 до 9,6 mg у 100 g земље у хумусном хоризонту. Смањене су и количине лакорастворљивог калијума (7,0-14,6 mg/100 g земље). Због залиха хумуса, укупног азота, лакоприступачног фосфора и калијума овај чернозем има нижу производну вредност од очуваних чернозема Војводине (Живковић и сар., 1972).

Табела 8. Хемијске особине чернозема карбонатног заруђеног у Сремским Карловцима (Живковић и сар., 1972)

место	хоризонт	дубина (cm)	CaCO_3	рН		Хумус %	Укупан %	Раствор mg на 100 g земље	
				H_2O	KCl			P_2O_5	K_2O
Сремски Карловци	A	0-20	6,28	8,00	7,20	2,38	0,14	9,60	11,00
	A	20-40	13,44	8,15	7,25	1,77	0,08	5,20	7,00
	AC	45-60	17,35	8,35	7,30	1,06	0,05		
	C	90-110	20,10	8,40	7,30				
	C	130-150	19,00	8,40	7,48				

Водно-физичке особине

Чернозем карбонатни заруђени је врло добре процедљивости и порозности, па му је и водни режим релативно добар. По механичком саставу припада иловачама, ређе и лакшим иловачама. Специфична тежина у хоризонту А (0-45 cm) се креће од 2,57 до 2,63. Запреминска тежина у хумусном А хоризонту износи 1,30-1,34 (Живковић и сар., 1972).

Производне особине

Овај чернозем је знатно ниже производне вредности од других чернозема Војводине. Уз примену високе агротехнике, употребу већих количина минералних ђубрива и уз потребну влажност могу се постизати високи приноси (Живковић и сар., 1972).

II 1.4. Вегетацијске одлике

Климатонално подручје парка припада станишту биљне заједнице *ass. Quercetum confertae-cerris* Rud. односно њеној топлијој варијанти, орографски условљеној, *ass. Carpinetum orientalis-Quercetum* Jov., која се простире на југоисточној експозицији Стражилова (Нинић-Тодоровић, 1986).

II 1.5. Дендрофлора

Парк се одликује великим бројем врста дендрофлоре и то аутохтоних, алохтоних врста и егзота. Претежно су заступљени лишћари. Анализом парка забележено је 115 врста и нижих таксонских јединица дрвенастог биља, од тога 21 четинар и 94 лишћара. Дендрофлора је у парку сађена у виду дрвореда, слободно распоређених примерака у простору, солитера и група. На основу теренских истраживања за потребе заштите дат је списак врста (таб. 9.) (Млађеновић, 2010.).

Табела 9: Дендрофлора парка «ДВОРСКА БАШТА»

	<u>Класа: GINKGOPSIDA</u>
	<u>Ред: GINKGOALES</u>
	<u>Фамилија: Ginkgoaceae Engl.</u>
1	<i>Ginkgo biloba</i> L. – гинко
	<u>Класа: PINOPSIDA</u>
	<u>Поткласа: PINIDAE (CONIFERAE) – четинари</u>
	<u>Ред: PINALES</u>
	<u>Фамилија: Pinaceae Lindl.</u>
2	<i>Abies concolor</i> (Gord.) Engelm – дугоигличава јела
3	<i>Abies cephalonica</i> Loud. – грчка јела
4	<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach – кавкаска јела
5	<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirbel) Franco – дуглазија
6	<i>Pseudotsuga menziesii</i> var. <i>Glauca</i> Mayr – плава дуглазија
7	<i>Picea abies</i> (L.) Karst – смрча
8	<i>Picea omorika</i> (Pančić) Purkyně – оморика
9	<i>Cedrus atlantica</i> Man. – атласки кедар
10	<i>Pinus wallichiana</i> A. B. Jacks (<i>P. excelsa</i> Wall.) – хималајски бор
11	<i>Pinus nigra</i> Arn. – црни бор
12	<i>Pinus silvestris</i> L. – бели бор
	<u>Фамилија: Cupressaceae Neger</u>
13	<i>Juniperus chinensis</i> 'Pfitzeriana'
14	<i>Juniperus virginiana</i> L. – вирџинијска клека

15	<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>Pyramidalis</i> Nym.
16	<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>Horizontalis</i> Gord.
18	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> . (Murr.) Parl. – лавсонов хамеципарис
19	<i>Thuja orientalis</i> L. (<i>Biota orientalis</i> Endl.) – источна туја
20	<i>Thuja gigantea</i> Nutt. (<i>T. plicata</i> D. Don) – циновска туја
	<u>Ред: TAXALES</u>
	<u>Фамилија: Taxaceae Lindl</u>
21	<i>Taxus baccata</i> L. – тиса
	<u>Пододелџак: MAGNOLIPHYTA (ANGIOSPERMAE) – скривеносемењаче</u>
	<u>Класа: MAGNOLIPSIDA (DICOTILEDONES)</u>
	<u>Фамилија: Magnoliaceae J. St. Hill.</u>
22	<i>Magnolia liliflora</i> Desr.
	<u>Фамилија: Berberidaceae Terr. Et Gr.</u>
23	<i>Mahonia aquifolium</i> L. – махонија
	<u>Фамилија: Ranunculaceae Juss.</u>
24	<i>Clematis vitalba</i> L. – павит
	<u>Фамилија: Platanaceae Lindl.</u>
25	<i>Platanus acerifolia</i> (Ait.) Willd. – јаворолисни платан
	<u>Ред: URTICALES</u>
	<u>Фамилија: Ulmaceae Mirb.</u>
26	<i>Ulmus carpiniifolia</i> Gled. – пољски брест
27	<i>Ulmus rumilla</i> L. – ситнолисни брест
28	<i>Celtis australis</i> L. – копривић, кошћела
29	<i>Celtis occidentalis</i> L. – амерички копривић
	<u>Ред: URTICALES</u>
	<u>Фамилија: Moraceae</u>
30	<i>Morus alba</i> L. – бели дуд
31	<i>Morus alba</i> 'Pendula' – бели дуд жалосне форме
32	<i>Brussonetia papyrifera</i> . L, Herit. Et Vent. - дудовац
33	<i>Maclura aurantiaca</i> Nutt. (<i>M. Pomifera</i> C. Schn.) – маклура
	<u>Ред: FAGALES</u>
	<u>Фамилија: Fagaceae Dum.</u>

34	<i>Fagus moesiaca</i> (Domin, Maly) Czeczott – мезијска буква
35	<i>Castanea sativa</i> Mill. (<i>C. vesca</i> Gaertn.) – питоми кестен
36	<i>Quercus borealis</i> Michx.f. – црвени храст
37	<i>Quercus robur</i> L. (<i>Q. pedunculata</i> Ehrh.) – лужњак
38	<i>Quercus robur</i> L. 'Fastigiata' – лужњак пирамидалне форме
39	<i>Quercus petraea</i> Liebl. (<i>Q. sessilis</i> Ehrh.) – китњак, белџик, горун
40	<i>Quercus pubescens</i> Willd. – медунац, ситна граница
	<u>Фамилија: Betulaceae S. F. Gray</u>
41	<i>Betula pendula</i> Roth – бреза
42	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. – црна јова
	<u>Фамилија: Corylaceae Mirb.</u>
43	<i>Corylus colurna</i> L. – медвеђа леска
44	<i>Corylus avellana</i> L. – обична леска
45	<i>Carpinus betulus</i> L. – обичан граб
46	<i>Carpinus orientalis</i> Mill. – грабић
	<u>Ред: JUGLANDALES</u>
	<u>Фамилија: Juglandaceae A. Rich.</u>
47	<i>Pterocarya pterocarpa</i> (Michx.) Kunth – птерокарија
48	<i>Juglans regia</i> L. – орах
	<u>Ред: SALICALES</u>
	<u>Фамилија: Salicaceae Lindl.</u>
49	<i>Populus tremula</i> L. – јасика, трепетљика
50	<i>Populus alba</i> L. – бела топола
51	<i>Populus nigra</i> L. cv. <i>Italica</i> (<i>P. nigra</i> var <i>Italica</i> (Dur.) Moench) – јаблан
52	<i>Salix alba</i> L. – бела врба
	<u>Фамилија: Tiliaceae Juss.</u>
53	<i>Tilia tomentosa</i> Mnch. (<i>T. argentea</i> Desf.) - бела, сребрна липа
54	<i>Tilia cordata</i> Mill. (<i>T. parvifolia</i> Ehrh.) - ситнолисна липа
55	<i>Tilia platyphyllos</i> Scop. (<i>T. grandifolia</i> Ehrh.) – крупнолисна, рана липа
	<u>Ред: MALVALES</u>
	<u>Фамилија: Malvaceae Juss.</u>
56	<i>Hibiscus syriacus</i> L. – сиријски хибискус
	<u>Ред: ROSALES</u>
	<u>Фамилија: Rosaceae Juss.</u>

57	<i>Spiraea X vanhouteii</i> (Briot.) Zbl
58	<i>Kerria japonica</i>
59	<i>Rosa sp.</i>
60	<i>Rubus sp.</i>
61	<i>Prunus laurocerasus</i> L. – ловорвишња, зелениче
62	<i>Prunus mahaleb</i> L. – рашељка
63	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh. (<i>Prunus myrobalana</i> Loisel.) – џанарика
64	<i>Prunus cerasifera</i> var. <i>Atropurpurea</i> Jaeg. (<i>P. Pisardii</i> Carr.) – црвенолисна шљива
65	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.- дуња
66	<i>Chaenomeles japonica</i> (Thunb.) Spach – јапанска дуња
67	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. – једносемени глог
68	<i>Sorbus torminalis</i> (L.) Crantz
69	<i>Pyrus piraster</i> Burgst. – дивља крушка
	<u>Фамилија: Hydrangeaceae Dum.</u>
70	<i>Philadelphus coronarius</i> L.- пајасмин
71	<i>Deutzia scabra</i> Thunb. – деуција
	<u>Ред: FABALES (LEGUMINOSAE Juss.)</u>
	<u>Фамилија: Caesalpinaceae R. Br.</u>
72	<i>Cercis siliquastrum</i> L.– јудино дрво
73	<i>Gleditsia triacanthos</i> L. – гледичија, трновац
	<u>Фамилија: Fabaceae Lindl.</u>
74	<i>Sophora japonica</i> L. – софора
75	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. – багрем
76	<i>Caragana arborescens</i> Lam. – сибирска карагана
	<u>Фамилија: Anacardiaceae Lindl.</u>
77	<i>Cotinus coggygria</i> Scop. (<i>Rhus cotiruous</i> L.) – обичан руж
	<u>Фамилија: Simaroubaceae A. P. DC.</u>
78	<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle – пајасен, кисело дрво
	<u>Фамилија: Rutaceae</u>

79	<i>Ptelea trifoliata</i> L. – птелеа
	<u>Ред: SAPINDALES</u>
	<u>Фамилија: Sapindaceae Juss.</u>
80	<i>Koelreuteria paniculata</i> Laxm. – келреутериа
	<u>Фамилија: Hippocastanaceae DC.</u>
81	<i>Aesculus hippocastanum</i> L. – дивљи кестен
	<u>Фамилија: Aceraceae – јавори</u>
82	<i>Acer negundo</i> L. – пајавац, јасенолики јавор
83	<i>Acer negundo</i> 'Variegatum'
84	<i>Acer platanoides</i> L. – млеч
85	<i>Acer campestre</i> L. – клен
86	<i>Acer pseudoplatanus</i> L. – јавор
87	<i>Acer pseudoplatanus</i> 'Atropurpureum'
88	<i>Acer tataricum</i> L. – жешља
	<u>Ред: CORNALES Dum.</u>
	<u>Фамилија: Cornaceae</u>
89	<i>Cornus mas</i> L. – дрен
90	<i>Cornus sanguinea</i> L. – свиб
	<u>Ред: ARALIALES</u>
	<u>Фамилија: Araliaceae Vent.</u>
91	<i>Hedera helix</i> L. – бршљан
	<u>Фамилија: Celastraceae</u>
92	<i>Euonymus europaeus</i> L. – обична курика
93	<i>Euonymus verrucosa</i> Scop. – брадавичаста курика
	<u>Фамилија: Vitaceae Juss.</u>
94	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.
95	<i>Parthenocissus tricuspidata</i> (Sieb. Et Zucc.)
	<u>Фамилија: Aprocynaceae Juss.</u>
96	<i>Vinca minor</i> L. - зимзелен
	<u>Ред: OLEALES</u>
	<u>Фамилија: Oleaceae Hoffm. Et Link</u>
97	<i>Jasminum nudiflorum</i> Lindl.
98	<i>Jasminum fruticans</i> L.

99	<i>Ligustrum vulgare</i> L. – калина, зимолез
100	<i>Ligustrum ovalifolium</i> Hassk.
101	<i>Forsythia suspensa</i> (Thunb.) Vahl. – кинеска форзитија
102	<i>Forsythia X intermedia</i> Zab.
103	<i>Syringa vulgaris</i> L. - јоргован
104	<i>Fraxinus ornus</i> L. – црни јасен
105	<i>Fraxinus excelsior</i> L. – бели јасен
106	<i>Fraxinus excelsior</i> 'Pendula' – бели јасен жалосне форме
107	<i>Fraxinus lanceolata</i> Borkh. – зелени јасен
	<u>Ред: DIPSACALES</u>
	<u>Фамилија: Caprifoliaceae Juss.</u>
108	<i>Symphoricarpos albus</i> (L.) Blake. (<i>S. racemosus Pursh.</i>) – бисерак
109	<i>Symphoricarpos orbiculatus</i> Mнch. – црвени бисерак
110	<i>Lonicera tatarica</i> L.
111	<i>Sambucus nigra</i> L. – црна зова
	<u>Фамилија: Bignoniaceae Pers.</u>
112	<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.
	<u>Фамилија: Schropulariaceae Juss.</u>
113	<i>Paulownia tomentosa</i> Steud.
	<u>Класа: LILIOPSIDA (MONOCOTYLEDONES)</u>
	<u>Ред: LILIALES</u>
	<u>Фамилија: Liliaceae Dumort.</u>
114	<i>Ruscus aculeatus</i> L. - кострика, веприна
115	<i>Ruscus hypoglossum</i> L. - језичаста кострика

У парку преовладава листопадно дрвеће. Најзаступљеније врсте су: софора (*Sophora japonica* L.) (сл. 2), дудовац (*Brussonetia papyrifera* L, Herit. Et Vent), сребрна липа (*Tilia tomentosa* Mнch.), трновац (*Gleditsia triacanthos* L.), кисело дрво (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle), клен (*Acer campestre* L.) и црни јасен (*Fraxinus ornus* L.).

Великом старошћу и лепотом крошњи истичу се солитерна стабла мечије леске (*Corylus colurna* L.) (сл. 3) и сребрне липе (*Tilia tomentosa* Mнch.) (сл. 4), а посебно интересантна, због своје ретке заступљености у нашој земљи су стабла птерокарије (*Pterocarya pterocarpa* (Michx.) Kunth) (сл. 5). У нашим парковима ретко се срећу питоми кестен (*Castanea sativa* Mill.), брекиња (*Sorbus torminalis*

(L.) Crantz), граб (*Carpinus betulus* L.), грабић (*Carpinus orientalis* Mill.) и буква (*Fagus moesiaca* (Domin, Maly) Czeczott) које су присутне у Дворској башти.

Слика 2:
Софора у
Дворској башти

Слика 3: Мечија леска

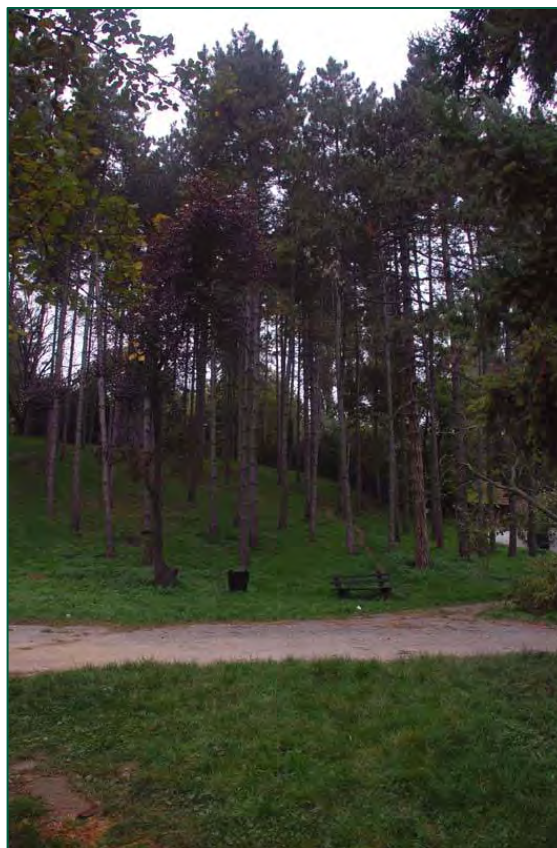

Слика 4: Сребрна липа

Слика 5: Птерокарија

Слика 6: Група црног бора

Од четинара највише има црног бора (*Pinus nigra* L.) који је сађен у групама на брежуљку који се издиже са доњег платоа (већа група, сл. 6) и на централном делу горњег платоа (мања група), као и у виду солитера. Потом долазе смрча (*Picea abies* (L.) Karst) и тиса (*Taxus baccata* L.).

Међу најдекоративнијим стаблима четинарских врста у Дворској башти истичу се солитеран примерак белог бора (*Pinus silvestris* L.) велике старости (сл. 7), црни бор (*Pinus nigra* Arn.), вајмутов бор (*Pinus wallichiana* A. B. Jacks) и џиновска туја (*Thuja gigantea* Nutt.) у близини фонтане (сл. 8).

Слика 7: Старо стабло белог бора на горњем платоу

На простору некадашњег расадника, заостала су стабла гинка и пауловније. Обзиром да су расадничка поља препуштена спонтаним природним процесима, саднице су прерасле, а услед неконтролисаног развоја подраста формиран је густ, скоро непроходан склоп, у ком су крошње уске и неправилно формиране, а виталност дрвећа знатно умањена.

Изостанак спрата жбуња очигледан је у скоро свим сегментима простора, осим у расаднику где у спрату жбуња преовладава подраст дрвећа. Обзиром на површину баште присутан је мали број жбунастих врста сађених са циљем повећања естетских вредности простора, а цветне површине су потпуно ишчезле.

Слика 8. Циновска туја

Спрат жбуња граде следеће врсте: клека (*Juniperus chinensis* 'Pfitzeriana' и *Juniperus virginiana* L.), тиса (*Taxus baccata* L.), магнолија (*Magnolia liliflora* Desr.), махонија (*Mahonia aquifolium* L.), обична леска (*Corylus avellana* L.), сиријски хибискус (*Hibiscus syriacus* L.), суручица (*Spiraea X vanhouteii* (Briot.) Zbl), керија (*Kerria japonica*), јапанска дуња (*Chaenomeles japonica* (Thunb.) Spach), пажасмин (*Philadelphus coronarius* L.), деуција (*Deutzia scabra* Thunb.), сибирска карагана (*Caragana arborescens* Lam.), обичан руј (*Cotinus coggygria* Scop.), птелеа (*Ptelea trifoliata* L.), дрен (*Cornus mas* L.), свиб (*Cornus sanguinea* L.), обична курика (*Euonymus europaeus* L.), брадавичаста курика (*Euonymus verrucosa* Scop.), *Jasminum nudiflorum* Lindl. и *Jasminum fruticans* L., рашељка (*Prunus mahaleb* L.), калине (*Ligustrum vulgare* L. и *Ligustrum ovalifolium* Hassk.), форзитије (*Forsythia suspensa* (Thunb.) Vahl. и *Forsythia X intermedia* Zab.), јоргован (*Syringa vulgaris* L.), бисерак (*Symphoricarpus albus* (L.) Blake.) и црвени бисерак (*Symphoricarpus orbiculatus* Mnch.), (*Lonicera tatarica* L.) и црна зова (*Sambucus nigra* L.). У спрату жбуња присутан је и подраст клена (*Acer campestre* L.), јавора (*Acer pseudoplatanus* L.), сребрне липе (*Tilia tomentosa* Mnch.), беле тополе (*Populus alba* L.), брезе (*Betula pendula* Roth), трновца (*Gleditsia triacanthos* L.) итд. Као покривач тла у засењеним деловима парка јавља се бршљан (*Hedera helix* L.). Поред бршљана присутне су и пузавице *Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch. и

Parthenocissus tricuspidata (Sieb. Et Zucc.). Од приземне флоре присутна је кострика (*Ruscus aculeatus* L.), језичаста кострика (*Ruscus hypoglossum* L.), винка (*Vinca minor* L.), плућњак (*Pulmonaria officinalis* L.), љоскавац (*Physalis alkekengi* L.), *Rubus* sp. и др.

II 2. ПРЕДЕОНЕ ОДЛИКЕ

Сремски Карловци са својим окружењем представљају културни предео. Насеље је лоцирано на источним обронцима Фрушке горе и сеже до Дунава. Предела су састављени од материјалних и нематеријалних компоненти па се кроз њих посматрају и вреднују. Основне компоненте предела су природне: рељеф, геолошка обележја, тло, вегетација и покривач тла, клима; антропогене (културне): историјска насеља и архитектура, систем комуникација, пољопривреда и коришћење простора током историјских раздобља, археолошки слојеви; естетске компоненте (физиономијско-морфолошке): размера, пропорције, линије разграничења, доминанте у пределу, облици, боје, визуре, узорци предела; чулне: асоцијативне, духовне, идентитет, симболи, обичаји, литература, музика, осећај простора. Антропогене (културне) компоненте предела: Сремски Карловци су историјско насеље. У XVIII веку постали су средиште јавног, политичког, духовног, културног, просветног и друштвеног живота Срба настањених северно од Саве и Дунава. Због специфичне геоморфологије простора Сремских Карловаца смештених на обронцима Фрушке горе, улице су уске и нагнуте претежно ка северу. Насеље је са једне стране ограничено реком Дунав, а са друге пољопривредним земљиштем на ком се гаје виногради и воћњаци, као и викенд насељем на које се наставља природни предео Фрушке горе. Сремски Карловци су смештени на старом путу Београд – Нови Сад, на око 12 km од Новог Сада. Пут пролази са северне стране насеља у правцу тока Дунава. Пут који води до Дворске баште пресеца овај правац. Дворска башта се налази јужно од центра насеља. Пределом доминира Фрушка гора. Остале доминанте представљају: Саборна црква Светог Николе, Римокатоличка црква Светог Тројства, Доња црква, Горња црква и Капела мира. Боје у пределу се мењају у зависности од годишњег доба. У вегетацијском периоду, уколико посматрамо ширу слику предела велик је удео зелене боје, али у самом насељу нема довољно зелених површина, па преовладавају боје фасада и кровова. Од зелених доминанти у насељу се по својој висини и раскошној крошњи издваја платан у дворишту Доње цркве.

Слика 9: Пејзаж Сремских Карловаца (извор: www.stazeibogaze.info)

II 3. СТВОРЕНЕ ОДЛИКЕ

II 3.1. Културно-историјско наслеђе

«Дворска башта», објекат пејзажне архитектуре представља створену вредност и заједно са архитектонским објектима старог језгра чини културно-историјско наслеђе Сремских Карловаца. Један од старијих јавних паркова из XIX века у нашој земљи и сведок развоја Сремских Карловаца. Паркови представљају печат људског стваралшта и креативности. Настанак и развој Дворске баште проучава Радован Мићић. У првом поглављу историје, у доба Арсенија IV Јовановиша Шакабете и касније, Дворска башта је утилитарни врт, који захваљујући бризи митрополита Павла Ненадовића израста у лепо уређену башту са воћњаком. Године 1794. у професор Карловачке гимназије постаје Андрија Волни који уводи метод очигледне наставе и подстиче интересовање за ботанику. Обликовање Дворске баште у цветни врт одобрио је Стефан Станковић. Ново поглавље у историји Дворске баште обележио је митрополит (касније патријарх) Јосиф Рајачић који издваја површину од 6,97 ha и позива архитекту из Беча да изради пројекат. Претпоставља се да је пројекат израђен 1848., а да је извођење радова започето 1849. године. Након тога Дворска башта добија изглед узорног парка са раскошним цветним вртом и зимском стакленом баштом. Изграђена је и фонтана и постављене камене клупе. На горњој, већој површини подигнут је слободно уређен парк са четинарским и листопадним дрвећем и украсним растињем. У висини главне алеје доминантно место добио је класично уобличен водоскок, док је доња, мања партерна површина била одређена за разне врсте цвећа. Посебан украс представљало је егзотично и медитеранско дрвеће и биље, посађено у дрвене посуде које је затим чувано у стакленој башти (Мићић, 2004). До Другог светског рата Дворска башта је била уредно одржавана од стране стручних баштована, како домаћих, тако и из Чешке и Италије. Дворска башта је била у власништву Патријаршије до после Другог светског рата када је национализована. Године 1953. војска предаје парк општини која поверава објекат на управљање Националном парку. Тада је основан расадник садног материјала, извршена мелиорација деградираних површина, поправка и адаптација свих грађевинских објеката, а поправљена је и постојећа мрежа путева и стаза и обновљен и попуњен дендролошки састав (Нинић-Тодоровић, 1986). Извршена је санација и адаптација свих грађевинских објеката. Године 1959. горњи плато је уступљен спортском друштву Стражилово.

II 3.2. Концепцијска обрада

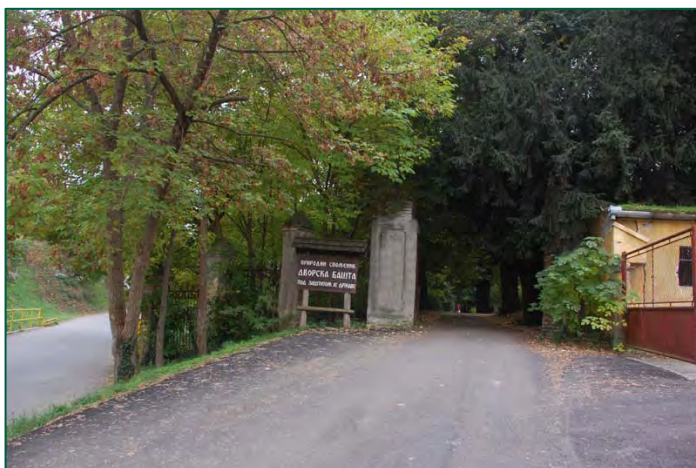
«Дворска башта» у Сремским Карловцима је пројектована у мешовитом стилу комбиновањем слободног пејзажног израза који преовладава у решењу са незнатним учешћем елемената геомеријског стила. Има неправилан издужен облик, приближно правоугаон, оријентисан у правцу север-југ. Рељеф се карактерише великим распоном између најниже и највише вредности надморске висине. Пад терена је од запада ка истоку до корита Стражиловског потока. Главни улаз у парк је на североистоку (сл. 10). Постоје још два улаза на западној страни, одакле степеници воде ка дечијем игралишту и један на северозападу који води до спортског комплекса. Постављена је капија у јужном делу ограде спортског комплекса чиме је омогућена повезаност спортских терена и парка.

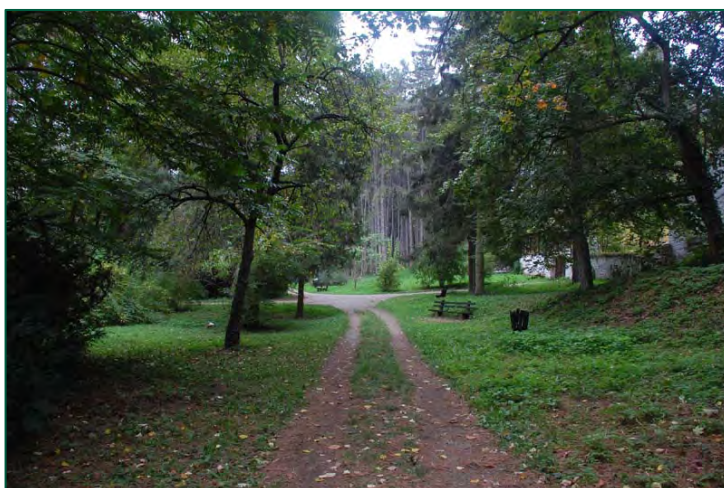
Обликовањем терена условљеним рељефом добијена су два платоа чије се дуже стране пружају у правцу север – југ. Горњи плато је већи и налази се у западној половини и доњи плато (сл. 11), у источној половини баште. Поред праволинијских комуникација на доњем платоу (сл. 12), остали правци пружања стаза пројектовани су тако да постепено савладавају висинске разлике терена (сл. 13).

Као застор постављен је камен на стрмијим трасама.

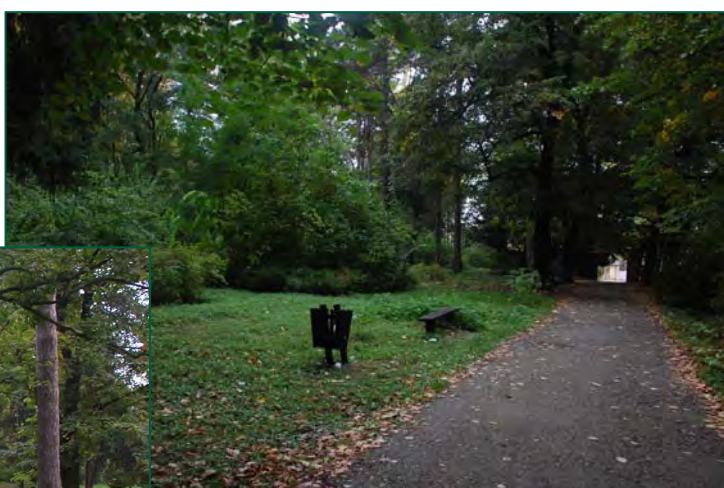
У плану из 1844. године – «Plan des Lustgarten seine Excellenz zu Carloviz, 1844.» (сл. 14) преобладава пејзажно решење са стазама различитих дужина у облику неправилних кружница које се међусобно додирују.

Слика 10: Главни улаз у Дворску башту

Слика 11: Доњи плато у Дворској башти

Слика 12: Праволинијска стаза

Слика 13: Стаза између два платоа

Препознатљиви су и елементи класичног стила у североисточном и југоисточном делу простора. Истиче се стаза која полази од главног улаза са севера и иде ка југу приближно до једне трећине дужине баште, као и део партера у облику правоуглог троугла унутар кога су пројектоване праволинијске стазе.

Слика 14: План Дворске баште из 1844.

Стаза која полази од главног улаза је изведена према пројектованом решењу и постоји и данас (сл. 15).

Слика 15: Алеја липе у Дворској башти

Дрвеће и жбуње је слободно распоређено у простору. Ободом баште, у већем делу дужине пројектована је садња у виду заштитног појаса неформалног облика, а у централном делу простора, око парцеле са кућом налази се највећи масив стабала. На тај начин су објекти били визуелно уклопљени у зеленило. Уређење простора непосредно испред «зимске баште» (стакленика) захтева примену ниског растиња (жбуња и цветних култура), како због функције, тако и због архитектуре овог типа објеката која подразумева естетски вредна решења. Данас се ту налазе стабла тисе које су прерасле положај јер нису обликоване орезивањем. У пројектованом решењу дрвеће је било већим делом сконцентрисано уз стазе, местимично у виду мањих и већих група. Стабла су била позиционирана око стаза и места њиховог укрштања и подједнако распоређена са свих страна, тако да се стиче утисак да стазе пролазе кроз групе стабала. Централне делове простора унутар кружних стаза су заузимали травњаци преко којих су се пружале визуре у унутрашњост. Таквим распоредом постигнута је велика естетска вредност композиције.

Однос високог и ниског растиња и слободних површина под травњацима током времена је нарушен накнадном садњом и спонтаним развојем подраста. Солитерни примерци егзота су додатно улепшавали башту, а многе врсте су се зими уносиле у стакленик. Разгледнице приватних колекционара Јасне Атанацковић и Браниславе Арсенијевић представљају сведочанство о изгледу Дворске баште из времена пре Првог светског рата. Некада су Дворску башту красиле екзотичне врсте као што су палме, агаве, араукарија, које су изношене лети у дрвеним контејнерима (сл.16 и 17).

Слика 16: Дворска башта са старе разгледнице од пре Првог светског рата
(извор: приватна колекција)

Слика 17: Дворска башта са старе разгледнице од пре Првог светског рата
(извор: приватна колекција)

Атрактивности изведеног решења у многоне је допринео природни рељеф терена, како због динамичности тако и због појаве специфичних микроклиматских одлика које омогућавају повољне услове за раст и развој великог броја дрвенстих врста.

Од водених површина у парку се налази поток, а вода је била присутна и у фонтани која више није у функцији. Данас се у оквиру спортско-рекреативног комплекса налази чесма, док су некада постојали бунари уз западну границу простора и западно од алеје липе који су услед небриге запуштени, а потом и затрпани.

Просторно дефинисање наменских целина унутар Дворске баште (дефинисање граница простора према коришћењу):

- 1) простор уређеног парка,
- 2) простор некадашњег расадника,
- 3) спортско-рекреативни комплекс,
- 4) дечије игралиште,
- 5) двориште са грађевинским објектима,
- 6) грађевински објекти,
- 7) стакленик.

II 3.3. Објекти, вртно-архитектонски елементи и мобилијар

Од старих грађевина у парку, на доњем платоу се налази стакленик (сл. 18), као типичан вртни објекат, затим објекти смештени западно од главне стазе (сл. 19) и уз главну стазу (сл. 20). На горњем платоу, у оквиру спортско-рекреативног комплекса је пратећи објекат новијег датума.

Слика 18: Објекат стакленика у Дворској башти

Слика 19: Објекти са двориштем

Слика 20: Објекти уз главну стазу

У источном делу простора, на нешто вишој тачки на терену налазио се објекат многоугаоне основе, изграђен од дрвета покривен вероватно металним кровом. Намена није позната, али се због изгледа и положаја претпоставља да је био у функцији парка (сл. 21).

Слика 21: Изглед Дворске баште пре Првог светског рата (извор: приватна колекција)

Фонтана је важан елемент вртне архитектуре Дворске баште чији се остаци могу видети и данас. Изграђена је у југоисточном делу баште, окружена травњаком.

Слика 22: Остаци
фонтане у
Дворској башти

Очувана је ограда у источном делу северне граничне линије парка.

Слика 23: Аутентична капија и ограда Дворске баште од пре Првог светског рата (извор: приватна колекција)

Слика 24: Ограда у Дворској башти и ознака заштићеног природног добра (2010. година)

Слика 25: Капија на главном улазу у Дворску башту (2010. година)

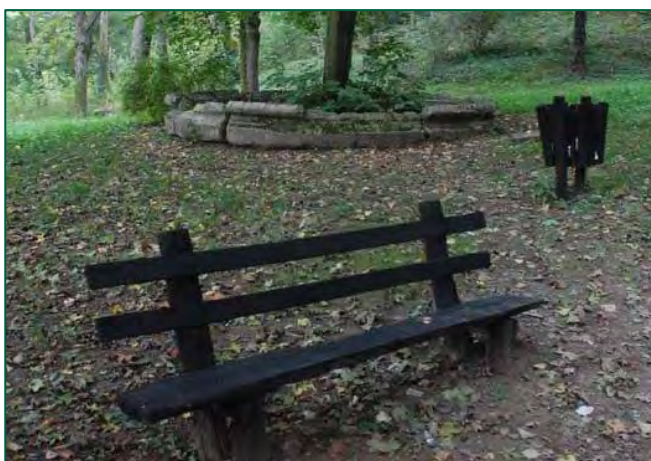

У парку су првобитно постављене камене, а потом и лепе, стилизоване клупе израђене комбиновањем кованог гвожђа и дрвета што се може видети на разгледници у власништву Станка Кошутића, (сл. 26).

Слика 26:
Стара
разгледница
Дворске баште

Сада су клупе већином дрвене, рустичног дизајна (сл. 27). Очувана је једна камена клупа, а на простору дечијег игралишта постављене су клупе са дрвеним и металним елементима (сл. 28).

Слика 27: Постојеће клупе

Слика 28: Клупе
на дечијем игралишту

Дечије игралиште се налази у западном делу баште (сл. 29).

Слика 29: Дечије игралиште под снегом

На два места су постављени дрвени мостови за прелаз пешака преко потока (сл. 30).

Слика 30: Мост на Стражиловачком потоку

II 3.4. Постојећа просторно-планска и пројектна документација

У Генералном плану Сремски Карловци који је донела Скупштина општине Сремски Карловци (бр.: 35-24/2002-1/2, од 21. маја 2002. године; «Сл. лист Општине Сремски Карловци», 14/02.) Дворска башта је наведена као најзначајнија парковска површина Сремских Карловаца. Ова наслеђена вредна природна целина - арборетум, заштићена је као споменик природе и заузима површину (заједно са припадајућим расадником) од 5,7 ха, са заштитним појасом 6,97 ха. У Дворској башти се забрањује било каква нова изградња у границама заштићеног природног добра, промена намене површине и промена дендрофлоре. Могућа је само реконструкција постојећих објеката. Споменици природе се трајно задржавају и штите. За било какве радове на споменику природе или у његовој непосредној околини потребни су посебни услови заштите природе. За Дворску башту планирана је израда регулационог плана. Налази се у обухвату Просторног плана подручја посебне намене Фрушке Горе до 2022. године («Сл. лист АПВ», бр. 16/2004.), а ван граница Националног парка. Према Просторном плану Општине Сремски Карловци («Сл. лист Општине Сремски Карловци», бр. 8/06) Дворска башта се налази у грађевинском рејону насеља.

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

III ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ПОДРУЧЈА

III 1. ФАКТОРИ УГРОЖАВАЊА И ОЦЕНА УГРОЖЕНОСТИ

Зеленило ублажава микроклиматске екстреме те смањује велика и по људско здравље штетна колебања метеоролошких фактора. Има улогу у регулисању топлотног режима насеља. Озелењени простори повећавају релативну влажност ваздуха. Лисна маса кроз стоме асимилира угљен-диоксид, производи кисеоник и доприноси пречишћавању ваздушних маса, па кажемо да зелене површине представљају филтер и плућа града.

Доказано је ароматично, антимикробно, антибиотичко, фитонцидно и инсектицидно дејство зелених површина као и њихов утицај на јонизацију ваздуха. Биљке такође имају способност да асимилирају радиоактивне изотопе разних елемената и тешке метале, и да фиксирају канцерогене смоласте материје које настају као продукти сагоревања угља и нафте. Таложењем, филтрацијом и адсорпцијом зеленило смањује концентрацију чађи и прашине у ваздуху.

Да би један озелењен простор био функционалан, зеленило треба да буде у доброј кондицији, а различити парковски садржаји треба да задовољавају потребе становника. Због тога је нарочито важно редово примењивање мера неге и одржавања дрвећа, жбуња и цвећа, реконструкција и одржавање вртно-архитектонских елемената и уношење нових садржаја у складу са наменом и обликовним карактеристикама простора.

«Дворска башта» у Сремским Карловцима деценијама је изложена деградационим процесима узрокованим променом намене дела површине, затим непримењивањем мера неге, великом старошћу дрвећа чија је функционалност и декоративност смањена.

Од педесетих година прошлог века нису довољно поштоване наслеђене вредности што је довело до нарушавања аутентичности овог простора. Површина под зеленилом је смањена због изградње спортског комплекса, па је и могућност обнове старог парка ограничена.

Тренутно стање угрожености заштићеног подручја се огледа у утицају разних фактора чији је интензитет приказан у табели 10. Активности које имају негативан утицај треба забранити или ограничити, а оне које позитивно утичу на стање парка треба поспешити. Интензитет утицаја зависи од степена контроле

активности у заштићеном простору и спровођења мера заштите, тј. квалитета управљања и може се мењати током времена. Неадекватан менаџмент може довести до повећања утицаја неких активности у одређеном моменту и нарушавања темељних вредности заштићеног природног добра.

Табела 10. Угрожавајући фактори и утицаји на СП Дворска башта унутар граница заштите и у непосредном окружењу:

Угрожавајући фактори	Интензитет	Утицај
Непостојање заливног система	средњи	негативан
Болести и штеточине	средњи	негативан
Непланско хортикултурно уређење парка	средњи	негативан
Неадекватно и неправовремено спровођење мера неге и заштите	висок	негативан
Утицај неповољних временских услова на ветроизвале и ломљење грана дрвећа	средњи	негативан
Непланско уклањање биљака у парку	низак	негативан
Инвазивне врсте	низак	негативан
Инфраструктура	низак	негативан
Механичка оштећења биљног фонда изазвана људским фактором	низак	негативан
Механичка оштећења вртно-архитектонских елемената, мобилијара и објеката изазвана људским фактором	низак	негативан
Оштећење објеката услед небриге	висок	негативан
Загађење Ваздуха Воде Земљишта	низак	негативан
Утицај свих угрожавајућих фактора на визуелни доживљај парка	висок	негативан

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ПРИРОДНОГ ДОБРА

IV ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕМЕЉНЕ ВРЕДНОСТИ ПРИРОДНОГ ДОБРА

Вредновање подручја ради категоризације извршено је на основу следећих критеријума:

- суштинских својства подручја, односно темељног феномена и
- функције и значаја подручја.

Темељни феномен Дворске баште је биолошка, односно ботаничка разноврсност.

IV 1. СУШТИНСКЕ ОДЛИКЕ И ВРЕДНОСТИ ДОБРА

«Дворска башта» у Сремским Карловцима сврстава се у III категорију - заштићено подручје локалног значаја јер је један од најстаријих паркова јавног карактера у АПВ и Сремским Карловцима (историјски парк из XIX века) који је очувао намену и просторне оквири. И поред губитка одређеног броја врста, парк има богат дендрофонд у ком учествује значајан број примерака из времена подизања парка.

«Дворска башта» у Сремским Карловцима поседује:

- аутентичност,
- интегралност,
- пејзажну атрактивност,
- старост,
- очуваност.

Аутентичност

Просторни оквири Дворске баште, концепцијско решење и градитељско наслеђе поседују висок степен аутентичности. Знатно је смањена разноврсност дендрофлоре. Остали елементи нису битније измењени, већ су услед дугогодишње небриге деградирани па је функционалност парка значајно смањена.

Интегралност

Интегритет Дворске баште уз западну границу је значајно нарушен изградњом спортског комплекса који је заузео велику површину на рачун зеленила. Дворска башта представља најзначајнији зелени простор Сремских Карловаца и чињеница да уски профили улица у Сремским Карловцима, условљени морфологијом терена, не остављају простора за изградњу система зелених површина наводи на закључак да се не сме дозволити даље планирање ни спровођење радова који би довели до смањења зелених површина у оквиру граница заштите Споменика природе «Дворска башта».

Пејзажна атрактивност

Пејзажна атрактивност «Дворске баште» произилази из чињенице да представља зелену оазу урбане матрице Сремских Карловаца. Висинска разлика терена парка доприноси ритмичности и атрактивности амбијенталне целине. Затечено стање представља основу за израду пројектно-техничке документације за уређење Дворске баште којом између осталог, треба планирати реконструкцију партера за које се зна да су чинили део решења, а према сачуваним фотографијама и другим доказима из временског периода заснивања и брижног неговања парка. У парк треба унети егзоте и вратити оне врсте за које постоје подаци да су биле сађене, а којима одговарају микроклиматски и педолошки услови локалитета. Применом врста дрвећа различите спратовности (високе, средње и ниске), жбуња и цветних култура високих естетских вредности у различитим аспектима, значајно би се повећала нарушена пејзажна атрактивност парка. Реконструкција стаза и враћање вртно-архитектонских елемената допринеће повећању атрактивности простора.

Старост

«Дворска башта» у Сремским Карловцима потиче из прве половине XIX века. О постојању пројекта (пројеката) парка из периода његовог настанка, за сада се не може са сигурношћу говорити. Међутим, у току ревизије природних и створених вредности дворске баште истраживањем се дошло до скице пројектованог стања Дворске баште која је направљена 1844. године. Из наведеног разлога неопходно је даље истраживање домаће и иностране архивске грађе у циљу обнове. Ипак, за реконструкцију извесних сегмената парка могу послужити старе фотографије које приказују парк у разним фазама развоја.

Очуваност

И поред свих неповољних утицаја и деградације узроковане природним процесима услед изостанка примене мера неге и заштите, Дворска башта је до данас релативно добро очувана.

* * * * *

Због своје аутентичности, интегралности, односно функционалног јединства; пејзажне атрактивности, старости и очуваности предлаже се за заштиту као заштићено подручје локалног значаја (III категорија).

IV 2. ЗНАЧАЈ И ФУНКЦИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА

1. Еколошка функција

Као градски парк површине 7,29 ha овај објекат има значајну еколошку вредност, која се огледа у побољшању квалитета животне средине насеља путем побољшања санитарно-хигијенских и микроклиматских услова локалитета. Доживљај боравка у «природи» који подразумева естетику пејзажа, осећај свежине, удисање чистијег ваздуха, путем релаксације утиче на психу човека и његово здравље.

Доказано је позитивно дејство вегетације на физиолошке функције човека. Брзина пулса се може смањити за 4-8 откуцаја у минути уколико човек борави у средини богатој зеленилом. Од свих утицаја које зеленило испољава најважнији је његов утицај на мезоклиму насеља. Оно ублажава и микроклиматске екстремне смањује велика и по људско здравље штетна колебања метеоролошких фактора. Повољан утицај на микроклиму огледа се у регулисању топлотног режима насеља. Температура зелених масива у урбаним условима у врелим летњим данима нижа је од температуре околног простора и утиче повољно на терморегулацију човековог организма. У Новом Саду је утврђено да је температура под крошњама на висини од 10 cm за просечно 4,4 oC је нижа него над улицом, а снижење температуре над травњаком у односу на улицу на истој висини износило је 1,2 – 4,8 oC (Нинић, 1981). Радиациона температура увек је нижа у летњим месецима у шуми и парковима него изнад изграђених простора, а виша у зимском периоду. Влажност ваздуха над травњаком је у неким случајевима око 12% виша него изнад плочника, али се ова разлика на висини од 1,5 m смањује (Нинић, 1981). Winters је 1974. утврдио да повећање релативне влажности ваздуха од 15% човек осећа као снижење температуре за 2,8 – 3,8 oC (Анастасијевић, 2002). За испаравање биљке користе топлоту околног ваздуха снижавајући његову температуру. Утрошак топлоте зависи од количине испарене воде која је у директној зависности од зелене масе, транспирационе моћи појединих биљних врста и интензитета испаравања. Паркови повећавају релативну влажност ваздуха што се може осећати и до удаљености од 600 m. Путем процеса евапотранспирације у време летњих врућина зелене површине су у стању да у ваздух излуче више водене паре од количине воде која се добија испаравањем са чистих водених површина. Стабло брезе са 200 000 листова у току 1 летњег дана може да испари 300-400 литара воде. Према Сугарову само 1 ha старе букове шуме свакодневно у току вегетационог периода испари 26 000 литара воде. Степен влажности ваздуха у директној је вези са температуром. На састав ваздуха утиче путем асимилације честица аерозагађења, јонизације ваздуха, лучења фитонцидних материја и смањује буку. Лисна маса производи кисеоник, доприноси пречишћавању ваздушних маса, због тога зелене површине представљају филтер и плућа града. Лисна маса асимилира CO₂ кроз стоме 50 пута брже у односу на његово везивање са другим једињењима. Минимална концентрација CO₂ за обављање процеса фотосинтезе је 0,008 – 0,1%. Интензитет фотосинтезе се повећава са повећањем садржаја CO₂ у ваздуху при повећању садржаја од 2-5 %, а са даљим повећањем садржаја CO₂ доводи до смањења интензитета фотосинтезе. Кретање ваздушних маса у насељима има велик здравствени значај када доноси свеже ваздушне масе пречишћавајући ваздух. Биљке имају способност да асимилирају радиоактивне изотопе разних елемената, као и тешке метале.

Јонизација ваздуха, ароматично, фитонцидно, инсектицидно дејство зелених површина. Врсте које увећавају број лаких јона у ваздуху су бреза, јела, бор, клен и др. На јонизацију ваздуха делују и цветни прах као и ароматична и мирисна биљна испарења. Испарљивим етарским уљима богати су бор, јела, бреза, липа и др. Фитонциди су продукти биљака који токсично делују на микроорганизме, тј. имају фунгицидно, бактерицидно и др. својства. Фитонцидно дејство испољавају храст, клен, јела, смрча, орах, јасен, бреза, липа, кеदार, бела топола, бели бор, дугоигличава јела, псеудотсуга, бодљива смрча, барски чемпрес, Лавсонов пачемпес, дивљи кестен. Лист и љуска ораха имају јако антимикубно својство па чак и одбијају инсекте. У боровој шуми има знатно мање бактерија и патогених гљивица него у брезовој шуми. Неке од наведених врста се налазе у Дворској башти. Најјаче инсектицидно дејство имају еукалиптуси, орах, кисело дрво. Ароматични мириси и смоласте излучевине неких биљака лавор, камфорово дрво имају антибиотичка својства. Значајан је и утицај зелених површина на буку. Лишћарска жива ограда висине до 1m поред четинарског парка могу ублажити буку и до 30 dB (Сапунџић, 1975). Од дрвећа као један од најбољих изолатора буке показала се липа, док бреза има слаб утицај. У добре звучне изолаторе спадају четинарске врсте дрвећа и шибља. Биљке су према аерозагађу осетљивије него људи, изузев према H_2S и HCN према којима су отпорније од људи. Њихова реакција према токсичним гасовима може се користити у дијагностици, тј. могу служити као индикатори аерозагађења животне средине. Индикатори за SO_2 и SO_3 су орах, питоми кестен, ариш, а за F и HF винова лоза, кајсија, ариш. Вегетација као заштита од чађи и прашине – таложењем, филтрацијом, адсорпцијом. Има моћ да фиксира канцерогене смоласте материје које настају као продукти сагоревања угља и нафте. Крупније честице прашине се због своје тежине таложе, док се ситније лепе на површину листа.

Примена врста са већим учинком има посебан значај ако се располаже мањим површинама што је случај у градовима где треба постићи што већу ефикасност па се користе брзорастуће врсте, дрвеће са дужим вегетационим периодом, дрвеће издржљиво у градским условима. Ефикасност биљака зависи од густине крошњи, величине листова, њиховог распореда у круни, као и густине садње (Анастасијевић, 2002). Зелене површине доприносе мелиорацији многих неповољних услова животне средине.

2. Културно-историјски значај

Од настанка првих цивилизација до данашњих дана човек је имао потребу да улепша свој животни простор. О примени биљних врста, формирању дрворедних засада, вртова и паркова кроз историју постоје бројни докази. Постојање оваквих планских засада представља сведочанство културе неког народа. Пријатан амбијент парка место је окупљања и дружења људи, учионица на отвореном, место релаксације, активне и пасивне рекреације, реализације различитих клутурних манифестација и сл.

Поред вредности и функције коју је Дворска башта имала од времена настанка, као ботаничка башта, велик је њен културно-историјски значај јер представља успомену на значајне људе из прошлости наше земље који су иницирали њен настанак и који су је подигли на добробит свих грађана. Ту се пре свега истиче великан српске историје патријарх Јосиф Рајачић. За живота патријарха, башта је брижно чувана и негована. Надаље, нега Дворске баште је

одговорност генерација које су је наследиле, као и свих нас. Гледајући старе фотографије може се закључити да је овај парк један од највреднијих и најлепших паркова икада подигнутих у Србији. Због свега тога заслужује стручну обнову и заштиту и очување као споменик српске културе.

3. Васпитно-образовна функција

Парк поседује услове за одржавање наставних активности «у природи». Са тим циљем је и основан, и ту намену треба да задржи. Богат дендрофонд, присуство других врста флоре, као и фауна у парку пружају могућност одржавања практичне наставе, за ђаке који похађају гимназију у Сремским Карловцима, за студенте Пољопривредог факултета у Новом Саду и остале посетиоце. Након стављања у функцију запуштених објеката предлаже се формирање изложбе «Дворска башта» са информацијама о настанку и вредностима које поседује. Једна од тема може бити и приказ свих врста за које се зна да су сађене у парку од времена његовог заснивања. Приказ врста треба да буде са аспекта струке квалитетно урађен, како би служио и студентима. Репрезентативне примерке свих врста дендрофлоре у границама парка треба означити сигнатурма које ће садржати латински и домаћи назив, као и кратке информације о врсти. Могуће је коришћење објеката као инфо центра Сремских Карловаца или сл.

4. Научно-истраживачка функција

Дворска башта има важну улогу за изучавање биотехничких наука као што су пејзажна архитектура и хортикултура, за изучавање дендрологије, у перспективи и цвећарства, за проучавање адаптивности алохтоних врста и егзота у условима датог локалитета. Значајна је за проучавање историје пејзажне архитектуре наше земље, као један од вредних очуваних објеката овог типа из XIX века.

5. Развојна функција

Дворска башта је интересантна за туристичку понуду насеља. Пружа бројне могућности за развијање одрживог туризма. Сремски Карловци представљају ризницу културно-историјског наслеђа, а Дворска башта бисер међу објектима вртне архитектуре. Такође садржи спортски комплекс и дечије игралиште што је од великог значаја за локално становништво. У циљу уврштавања парка у туристичку понуду потребно је испунити одређене предуслове, а као основни се намеће пејзажно уређење простора у складу са мерама заштите природе. Пре свега је неопходно решавање инфраструктурних проблема, хортикултурно уређење, партерно уређење, постављање мобилијара, обезбеђивање санитарног чвора за јавно коришћење, ограђивање парка, унапређење постојећих садржаја, постављање информативних табли и сл.

6. Социјална функција

Човек као социјално биће има потребу за дружењем. Паркови су места намењена за одмор и дружење људи који омогућују задовољење те потребе.

7. Естетска функција

У урбаној средини свака уређена зелена површина доприноси естетици простора. Динамиком колорита освежава често монотону слику насеља. Естетика Дворске баште се огледа у богатству дендролошких врста и обликовних форми примењених у пејзажно-архитектонском решењу, присуству водене површине и визурама унутар парка, али исто тако зависи и од степена уређености простора.

IV 3. ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ЗАШТИТУ

Анализом стања парка «Дворска башта», на основу суштинских одлика и вредности, као и значаја и функција које овај објект има, дошло се до закључка да исти испуњава услове за стављање под заштиту према Закону о заштити природе («Сл. гласник РС», 36/2009, Измене и допуне Закона о заштити природе («Сл. гласник РС» 88/10) и Исправке Закона о изменама и допунама Закона о заштити природе («Сл. гласник РС» 91/10)) као споменик природе, заштићено подручје локалног значаја – III категорија.

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

V РЕЖИМИ ЗАШТИТЕ

Дворска башта у Сремским Карловцима одређена је за стављање под заштиту као споменик природе – III категорије.

На основу одредби члана 31 Закона о заштити природе («Сл. Гласник РС», бр. 36/09) Споменик природе је мања неизмењена или делимично измењена природна просторна целина, објекат или појава, физички јасно изражен, препознатљив и/или јединствен, репрезентативних геоморфолошких, геолошких, хидрографских, ботаничких и/или других обележја, као и људским радом формирана ботаничка вредност од научног, естетског, културног или образовног значаја.

Споменик природе може бити геолошки (историјскогеолошко-стратиграфски, палеонтолошки, петролошки, седиментолошки, минералошки, структурногеолошки, хидрогеолошки и други), геоморфолошки, спелеолошки (пећина, јама и друго), хидролошки (цео или део водотока, слап, језеро, тресава и друго), ботанички (ретки или значајни примерци биљног света, појединачно стабло или скупина стабала, дрвореди, паркови, арборетуми, ботаничке баште и друго).

На споменику природе забрањене су све радње и активности које угрожавају његова обележја и вредности. Мере заштите споменика природе и начин његовог коришћења, ближе се одређују актом о проглашењу заштићеног подручја.

У границама заштите Споменика природе Дворска башта забрањено је вршити радове и активности и обављати делатности које могу нарушити својства због којих је проглашена природним добром.

Дворска башта је значајан објекат природног и културног наслеђа Срема. Формирана је као парк едукативног карактера, пре свега за карловачке ђаке. Парк је плански осмишљен и настао је као резултат стручног вртно-архитектонског пројекта. У односу на пројектовано стање, концепција је у многоме очувана. Од времена настанка овде је гајен велик број аутохтоних, алохтоних врста и егзотичног дрвећа и цвећа. Редак је пример парка у Србији чија је основна првобитна намена едукативна. Дворска башта је замишљена и заснована као мањи арборетум. У томе је њена специфичност коју треба одржати.

Сада се користи као јавни парк Сремских Карловаца, а због запуштености и губитка великог броја врста данас га не можемо сматрати адекватним објектом за извођење стручне наставе. И поред тога у Дворској башти је очуван велик број дрвенастих врста које се својом старошћу и раскошним крошњама истичу у простору. Објекти су запуштени. Некадашњи расадник одавно више није у

функцији, а велик број садница због густог распореда је израстао у неправилно формирана стабла.

Основни циљ заштите Дворске баште је да се заустави процес деградације свих садржаја простора и целине, да се наслеђено стање у постојећим границама унапреди кроз стручан приступ који подразумева изучавање његовог настанка и промена у различитим временским раздобљим и да се значајно повећа разноврсност биљног фонда. Један од циљева јесте да се унесу нови садржаји и унапреде постојећи у мери и на начин којим се неће нарушити темељне вредности. Ти садржаји треба да одговарају намени простора јавног парка (културни, едукативни, туристички, информативни садржаји, манифестације, спорт и рекреација на за то одређеном простору и сл.).

Режим заштите јесте скуп мера и услова којима се одређује начин и степен заштите, коришћења, уређења и унапређења заштићеног природног добра.

Одређивање степена режима заштите извршено је у односу на постојеће вредности, постојећи распоред зеленила и грађевинских објеката као и имајући у виду различите видове коришћења сегмената простора. На заштићеном природном добру СП «Дворска башта» успостављају се режими заштите II и III степена (Прилог бр. 4) који су прописани чланом 35 Закона о заштити природе («Сл. гласник РС», бр. 36/09, 88/10). Од укупног заштићеног простора на површини од 7 ха 28 ари 91 м² подручје:

- режима заштите II степена обухвата 4 ха 49 а 79 м² или 62 %,
- режима заштите III степена обухвата 2 ха 79 а 12 м² или 38 %.

Режимом заштите II степена обухваћене су катастаске парцеле К.О. Сремски Карловци: 1078 - јавни парк, 1080 - источно од потока и део 2056/1 - поток.

Режимом заштите III степена обухваћене су парцеле 953 - спортско-рекреативни комплекс, 1073 - стакленик, 1074 - грађевински објекти са двориштем, 1075 - грађевински објекти и 1079 - простор некадашњег расадника и део 2013/1- уз западну границу парка.

V 1. ОПШТЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА

На подручју читавог парка прописане су следеће мере заштите

ОПШТЕ МЕРЕ ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА:

1) Обнова парка која подразумева:

- идејно решење обнове свих структуралних елемената парка које треба да буде засновано на просторно-историјској анализи,
- пројектно-техничку документацију (односно појединачне стручне пројекте) којима ће се решити питање инфраструктуре, посебно заливног система, потока, постојећих грађевинских објеката, партерног уређења, вртно-архитектонских елемената, мобилијара и зеленила (хортикултурно уређење),
- извођење пројеката.

Пројекат хортикултурног уређења треба да садржи:

- геодетски снимак постојећег стања дендрофлоре и цветних елемената,
  - биеколошку основу (измерене вредности висине стабала, прсног пречника, ширине крошње, оцењено присуство отворене трулежи дебла, отворене трулежи дебљих грана, суховрхост, присуство сувих и сломљених грана, затим виталност и декоративност и мере за сваки примерак панаособ) са детаљном анализом услова средине, посебно лабораторијском анализом земљишта;
  - пројектовано стање.
- 2) Редовно одржавање парка спровођењем мера неге и заштите: орезивање жбуња и дрвећа, одржавање травњака, очување вртно-архитектонских елемената, проредна сеча, санитарна сеча, замена девитализованих стабала примерцима исте врсте према посебним условима завода, вађење пањева, дендрохирургија, уклањање самониклог подраста и корова, детерминација ентомолошких и фитопатолошких узрочника болести и заштита дендрофлоре, цвећа и травњака парка од болести и штеточина, анализа земљишта, насипање земљишта у циљу обезбеђивања услова за правилан раст и развој стабала, попуњавање микродепресија квалитетним супстратом, прихрана биљака и др.
  - 3) Одржавање, санација и реконструкција постојећих објеката, вртно-архитектонских елемената и инфраструктуре.
  - 4) Изградња објеката у функцији уређења парка као што су вртна сенила (салетле), надстрешнице, платои, вртни базени и сл., искључиво према пројекту и изградња објеката за развој одрживог туризма према условима заштите природе.
  - 5) Задржавање и обнова постојећих објеката архитектонског наслеђа, стакленика, фонтане и других.
  - 6) Задржавање спортско-рекреативног комплекса, дечијег игралишта и трим стазе на постојећим местима.
  - 7) Рекреација и спортске активности у оквиру спортско-рекреативног комплекса и на постојећој трим стази.
  - 8) Планирање и изградња подземних електро, телефонских и других инфраструктурних водова унутар заштићеног подручја.
  - 9) Одржавање и изградњу потпорних зидова,
  - 10) Коришћење парка за шетњу и одмор.
  - 11) Коришћење парка у едукативне сврхе, одржавање културних манифестација.
  - 12) Коришћење објеката за потребе власника и за културне, едукативне, туристичке и спортске садржаје.
  - 13) Обављање научних истраживања која не нарушавају основне вредности парка.
  - 14) Спровођење пројеката на истраживању биодиверзитета.

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ:

- ✘ оштећење дендрофлоре и цветних површина,
- ✘ оштећење, угрожавање и уништавање парковског мобилијара, вртно-архитектонских елемената и грађевинских елемената партера као што су: фонтана, бисте, скулптуре, ограда, темељи и други структурни делови ограде, капије, клупе, корпе, стубови расвете и др.,
- ✘ промена стила парка,
- ✘ промена намене површина осим за потребе уређења парка (изградња салетли, надстрешнице, платоа, вртних базена и сл. искључиво према пројекту) и осим изградње нових објеката за развој одрживог туризма према условима заштите природе,
- ✘ уклањање, уређење и садња дендрофлоре осим на основу плана управљања, пројекта хортикултурног уређења и услова завода,
- ✘ уклањање и премештање вртно-архитектонских елемената, изузев привременог премештања за потребе конзерваторских или рестаураторских радова,
- ✘ извођење земљаних и грађевинских радова осим у функцији заштите и спровођења пројеката са циљем обнове и унапређења стања парка,
- ✘ изградња спортских терена ван постојећег спортског комплекса,
- ✘ постављање рекламних табли и билборда на простору парка, као и ободно,
- ✘ планирање и изградња ваздушних електро, телефонских и других водова на заштићеном подручју,
- ✘ изградња радио и ТВ антена и антена мобилне телефоније,
- ✘ кретање, заустављање и паркирање моторних возила (изузев возила за потребе службе одржавања парка и возила власника и управљача парка),
- ✘ пуштање паса,
- ✘ бацање и депоновање смећа и свих врста отпадних материја,
- ✘ паљење ватре,
- ✘ испуштање отпадних вода, опасних и других загађујућих материја и бацање чврстог отпада у поток,
- ✘ угрожавање и озлеђивање птица и веверица.

V 2. РЕЖИМ ЗАШТИТЕ II (другог) СТЕПЕНА

Поред општих мера, прописују се и посебне мере за заштиту за II степен. У II степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без

последица по примарне вредности, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин.

У режиму заштите другог степена

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ:

- ✘ камповање,
- ✘ одржавање маратона, бицикличких трка и других спортских активности,
- ✘ изградња трим стаза,
- ✘ постављање спортских справа и реквизита.

VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И
МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

VI КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА И МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

VI 1. КОНЦЕПТ ЗАШТИТЕ

Генерални концепт заштите, развоја и управљања СП «Дворска башта» је заснован на стању наслеђеног решења и степену очуваности свих елемената целине, постојећем начину коришћења и одржавања као и деловању угрожавајућих фактора. Циљ заштите јесте унапређење стања и редовно спровођење мера одржавања. Потреба за заштитом произилази из чињенице да је «Дворска башта» један од најстаријих паркова у Војводини и Србији уопште. «Дворска башта» представља сегмент културног предела и историјско наслеђе места и због тога заслужује стручну обнову и редовно одржавање. Генерални концепт заштите усмерен је на очување постојећих вредности као и на унапређење стања. Очувано пројектовано решење и велики број дрвенастих врста и нижих таксонских јединица преосталих из времена подизања парка захтевају примену активних мера заштите. Концепт заштите и развоја Дворске баште има за циљ заштиту и унапређење природних и створених вредности. Овим је концептом одређено да се задржи постојећа намена - парк, да се унапреди садржајно у арборетум, да се ограничи изградња на објекте за потребе управљања и развој одрживог туризма, да се унесу нови садржаји у складу са наменом простора и обликовним карактеристикама уз коришћење претежно традиционалних материјала, да се повећа функционалност постојећих садржаја спровођењем мера неге и заштите и методама обнове.

Намена затечених објеката мора одговарати захтевима простора у ком се налази, тј. треба да служи за потребе спровођења заштите и обогаћивању садржаја у функцији парка који ће бити од користи за посетиоце као и за потребе власника, односно управљача. Према томе, у постојећим објектима, поред тога што могу да се користе за потребе власника, управљача, могу се планирати угоститељске делатности, културни, едукативни садржаји и слично. И само функционисање тих објекта мора се прилагодити потребама заштите парка, односно треба изнаћи решења којима ће се минимизирати или отклонити негативни утицаји истих на заштићени простор. Како би се обезбедила заштита парка забрањене су све активности које имају негативан утицај. Прописане су мере неге и заштите којима ће се минимизирати негативни утицаји на заштићено природно добро. Ограђивање паркова је једна од основних мера очувања и из тог разлога парк треба оградити. Заштитом се обезбеђује очување и унапређење парка, примена адекватних мера одржавања и дају се смернице за даљи развој и обнову. Потребно је обновити парк на основу пројектно-техничке документације.

Партерно уређење треба реконструисати на основу сачуваних фотографија под условом да се не наруше постојеће вредности. Не треба ићи на

реституцију, већ је потребно пронаћи праву меру, како би се постојећа, вредна стабла сачувала. Наведени пројекат мора да се базира на детаљном истраживању архивске грађе, која представља сведочанство изгледа парка из времена његовог настанка и историјске генезе, како би се вратиле особености и очувао идентитет овог вредног објекта наше баштине.

Због чињенице да функционалност зелених површина, између осталог, зависи од процента озелењености појединих простора, присутних врста, здравственог стања и старости дендрофлоре, очување постојећих вредности подразумева примену мера неге и заштите којима ће се очувати интегритет парка, оптимално здравствено стање дрвенастих и цветних врста и минимизирати утицај угрожавајућих фактора.

Просторна и планска документација која третирала овај простор мора да се усклади са актом о заштити и условима заштите.

VI 2. СМЕРНИЦЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ

Актуелно стање парка изискује доношење и спровођење пројектно-техничке документације (односно појединачних пројеката) у циљу унапређења стања простора.

VI 2.1. Смернице за обнову парка:

- Задржати постојећу концепцију и стилске карактеристике.
- Задржати постојећу нивелацију терена, уз евентуалне измене нивоа уколико оне неће имати негативан утицај на заштићено природно добро.
- Обновити партерно решење, посебно испред стакленика.
- Сачувати постојећа здрава, квалитетна стабла.
- Отворити визуре.
- Планирати садњу аутохтоних врста типичних за овај простор.
- Планирати уношење алохтоних врста које немају инвазиван карактер и егзота, и то у виду солитера и мањих група.
- Обезбедити различиту спратовност употребом високог, ниског и жбуња и дрвећа средње висине.
- Планирати садњу декоративног шибља и перена.
- У избору врста за садњу треба да учествују и оне са јестивим плодовима због присутне фауне птица и веверице у парку.
- Уколико се укаже потреба предвидети санацију вредних старих стабала методама дендрохирргије.
- Замена дрвећа мора се одвијати сукцесивно током времена, према пројекту хортикултурног уређења, како би се обезбедио континуитет свих функција.

- Планирати постављање клупа, корпи, расвете дуж стаза и декоративно осветљење посебно вредних примерака дендрофлоре.
- Планирати уређење шетних стаза.
- Обновити постојећу оригиналну капију.
- Изградити заливни систем.
- Приликом пројектовања мора се задржати историјски дизајн стакленика, фонтане и улазне капије, а нови елементи и мобилијар треба да буду стилски усклађени са изворним.
- Пројектом хортикултурног уређења треба планирати уношење великог броја алохтоних врста дрвећа и цвећа и еگزота у Дворску башту.

Анализом историјског развоја и компарацијом старих катастарских карти и данашњег стања дошло се до закључка да је површина под зеленилом смањена због промене намене дела горњег платоа у спортски комплекс. Основна вредност парка из периода његовог настанка и развоја је нарушена. Из тог разлога потребно је спровести обнову парка на основу пројектно-техничке документације. Партер треба реконструисати на основу сачуваних фотографија, али тако да се не наруше постојеће вредности. Не треба ићи на реституцију, већ је потребно пронаћи праву меру, како би се постојећа, вредна стабла сачувала. Уређење парка мора да се базира на детаљном истраживању архивске грађе која представља сведочанство изгледа парка из времена његовог настанка и историјске генезе, како би се вратиле особености и очувао идентитет овог вредног објекта наше баштине у мери у којој је то оправдано.

Пројекат (пројекте) урадити и извести према условима завода за заштиту природе.

VI 2.2. Остале смернице заштите:

- Постојећу инфраструктуру спровести подземно.
- Репрезентативне примерке свих врста дендрофлоре у границама парка треба означити сигнатурма које ће садржати латински и домаћи назив, као и кратке информације о врсти.
- Планирати формирање живе ограда око парка.
- Предлаже се формирање изложбе «Дворска башта» са информацијама о настанку и вредностима које поседује. Једна од изложби може бити и приказ свих врста за које се зна да су сађене у парку од времена његовог заснивања. Приказ врста треба да буде са аспекта струке квалитетно урађен, како би имао стучни и научни значај.
- Постојећи поток, уз изградњу заливног система, могао би да обезбеди залихе воде чиме би се побољшали услови за негу еگزотичног биља. Такође би требало уредити корито и обалу потока и декоративно обрадити коришћењем природних елемената, пре свега камена. Уз поток засадити декоративне зељасте биљке. Мостове на потоку изградити од квалитетне дрвне грађе у рустичном стилу, а уколико

буде могућности заменити их са стилизованим конструкцијама уз употребу кованог гвожђа.

- Савладавање већих успона на постојећим стазама у парку решити постављањем степеника од дрвне грађе.

VI 3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Споменик природе «Дворска башта» у Сремским Карловцима треба да задржи своју основну намену. Уношење нових садржаја не сме ићи у правцу нарушавања постојећих вредности простора. Архитектонски објекти и мобилијар треба да задрже историјски дизајн или да се изврши постављање нових елемената уколико стари нису сачувани а који ће се стилски ускладити са наслеђеним садржајима. Од накнаде за коришћење заштићеног природног добра и објеката у границама заштите треба обезбедити део средстава за одржавање и уређење простора. Богатство биљних врста, пејзажна атрактивност и парковски садржаји представљају добре предуслове за развој одрживог туризма. Стога треба планирати укључење Дворске баште у туристичку понуду општине.

VI 4. АНАЛИЗА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА

Заинтересоване стране су различита лица, групе или организације које су на било који начин заинтересоване за реализацију одређене стратегије или одређеног подухвата и могу вршити одређени утицај на њихову реализацију.

Анализа заинтересованих страна се односи на анализирање најчешће односа или утицаја према нечему (најчешће некој стратегији или пројекту), у овом случају према заштити СП «Дворска башта» у Сремским Карловцима.

Под заинтересованим странама могу се подразумевати:

- власници (акционари, појединци);
- запослени (менаџери, извршиоци);
- корисници;
- држава и њене институције (министарства, агенције);
- медији,
- НВО,
- различите групе активиста, удружења, странака (за заштиту животне средине, и сл.),
- финансијске институције, итд.

Анализу заинтересованих страна могуће је извршити једнократно, али се може у одређеним периодима и понављати како би се пратила промена у односу и ставовима заинтересованих страна. Током радова на ревизији заштите СП «Дворска башта» у Сремским Карловцима, издвојено је више група заинтересованих корисника, односно, правних и физичких лица организованих

група које су заинтересоване за примену и спровођење просторне заштите, а који могу имати утицај на успешност и ново успостављене заштите парка. То су: власник (Патријаршија СПЦ), НП «Фрушка гора», грађани, државне институције (Покрајински завод за заштиту природе, Секретаријат за заштиту животне средине и одрживи развој), локална самоуправа (општина Сремски Карловци), медији и НВО.

Заинтересовани корисници могу да утичу на заштиту и да је подрже, као и да буду против успостављања заштите.

VI 5. ДОКУМЕНТАЦИЈА О УСКЛАЂИВАЊУ ПОТРЕБА ЗАШТИТЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА

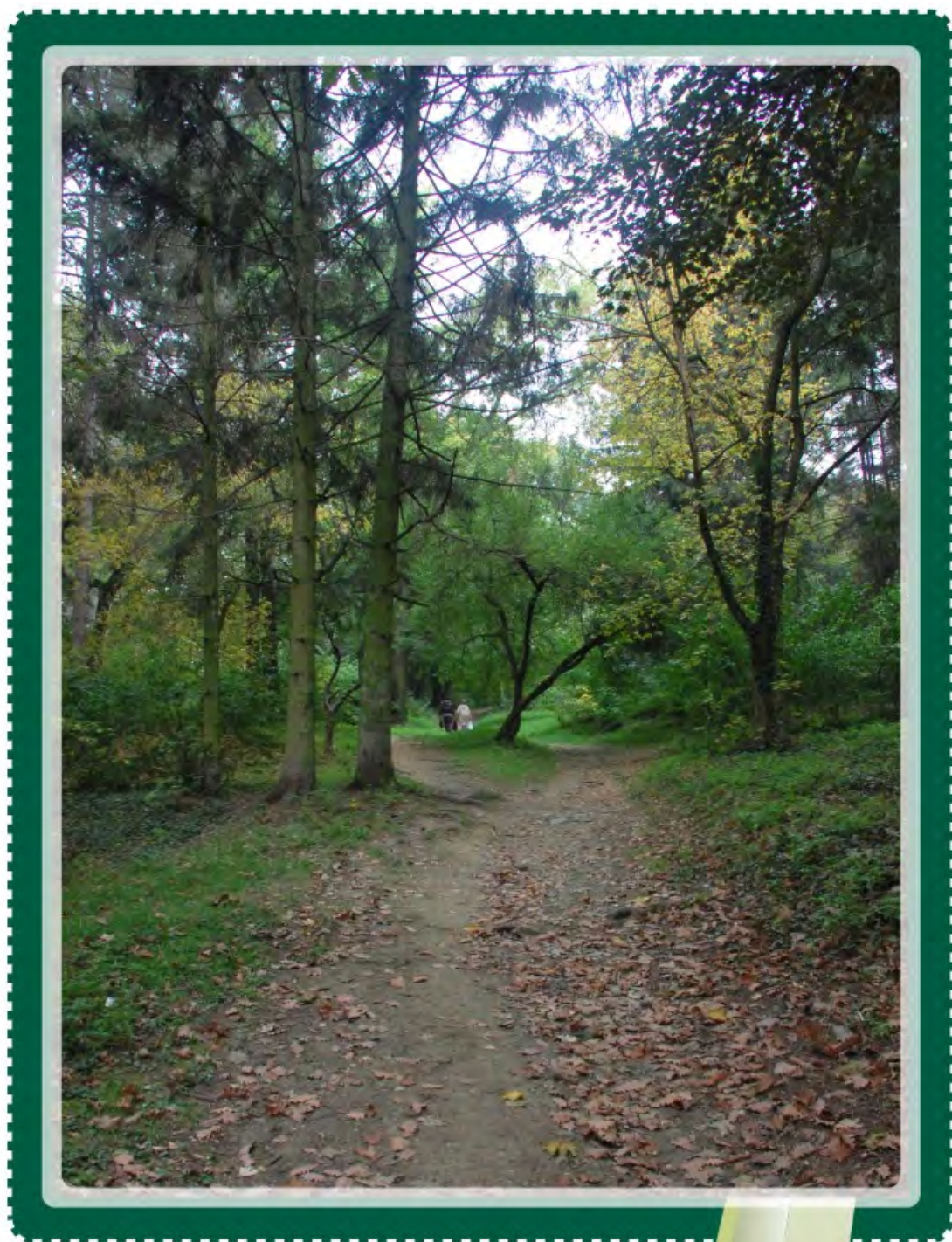
Након приступања валоризацији простора за потребе ревизије Дворске баште Покрајински завод за заштиту природе је имао бројне састанке и контакте са заинтересованим странама на овом подручју.

Приликом одређивања нових граница споменика природе и мера заштите, у току 2010. организовани су састанци на којима су поред представника Покрајинског завода за заштиту природе учествовали представници Патријаршије СПЦ. Од стране Покрајинског завода за заштиту природе предочене су нове мере заштите и границе споменика природе, а све са циљем усклађивања потреба заштите са заинтересованим странама, као и изналагања што бољег компромисног решења. Све мере су усаглашене са предлозима представника Патријаршије СПЦ.

У Општини Сремски Карловци је почетком 2011., одржан састанак на тему израде пројеката уређења Дворске баште. Представник Патријаршије СПЦ је предложио да се између Општине и Патријаршије СПЦ потпише протокол о сарадњи. По потписивању протокола, Општина ће у име Патријаршије СПЦ, затражити услове од свих јавних предузећа, а по добијању истих ће се припремити пројектни задатак који ће омогућити спровођење поступка јавне набавке за избор пројектаната. Покрајински завод за заштиту природе даће услове заштите за израду пројеката.

На тему - доношење акта о заштити Споменика природе Дворска башта, на иницијативу Покрајинског завода за заштиту природе, одржан је састанак у Општини у Сремским Карловцима (Извештај са састанка бр. 02-738, од 09.05.2011, Мирјана Млађеновић). Састанку су присуствовали – помоћник председника Општине Сремски Карловци за урбанизам и комуналне послове, начелник Одељења за урбанизам и грађевинско земљиште Општинске управе Сремски Карловци, члан општинског већа задужен за заштиту животне средине и инспектор за заштиту животне средине. Испред Покрајинског завода за заштиту природе као координатор заштите Дворске баште. Присутни су до детаља упознати са обухватом граница заштите, са режимима заштите и њиховим просторним распоредом, као и са свим мерама заштите. Представници Општине су се усагласили са свим изнетим предлозима, а завод је усвојио све сугестије везане за формулацију извесних мера заштите. На предлог да се Дворска башта повери на управљање Патријаршији СПЦ представници општине дали су позитивно мишљење.

VII УПРАВЉАЊЕ

VII УПРАВЉАЊЕ

VII 1. НАЧИН УПРАВЉАЊА И ОБАВЕЗЕ УПРАВЉАЧА

Основна питања везана за управљање, коришћење и унапређење заштићених подручја регулисана су одредбама Закона о заштити природе («Сл. гласник РС», бр. 36/09, 88/10 и 91/10).

За свако природно добро које се ставља под заштиту доноси се посебан акт којим се проглашава заштита тога добра, утврђују мере и режими његове заштите и одређује правни субјект који ће спроводити прописане режиме заштите (у даљем тексту: управљач).

Управљач је дужан да заштиту спроводи у складу са одредбама закона, акта о заштити и плана управљања заштићеним подручјем.

Управљач доноси план управљања за период од десет година.

За одређена заштићена подручја, као што су нпр. појединачна стабла, дрвореди и паркови актом о проглашењу заштите може бити предвиђено да се план управљања доноси за краћи период.

Планом управљања одређује се начин спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице, имајући у виду потребе локалног становништва.

Сва правна лица, предузетници и физичка лица која обављају одређену делатност унутар граница заштићеног добра, дужна су да своју делатност обављају у складу са планом управљања.

План управљања садржи нарочито:

- приказ главних природних и створених вредности, као и природних ресурса;
- оцену стања животне средине заштићеног подручја;
- преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја;
- дугорочне циљеве заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја;
- анализу и оцену услова за остваривање тих циљева;
- приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности;
- приоритетне задатке научноистраживачког и образовног рада;
- планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора;

- просторну идентификацију планских намена и режима коришћења земљишта;
- активности на промоцији вредности заштићеног подручја;
- студијску (истраживачку), програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности;
- облике сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности;
- активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене;
- финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења.

У току примене плана, уколико се укаже за потребно, може се вршити његова ревизија у складу са прописаним мерама и режимима заштите.

Пре истека периода за који је план донет, мора се надлежном органу поднети извештај о његовом остваривању. Извештајем се анализира спровођење плана и остварени резултати.

На план управљања заштићеним подручјем које је проглашено актом надлежног органа јединице локалне самоуправе сагласност даје орган надлежан за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе, по претходно прибављеном мишљењу завода.

Планови управљања остварују се годишњим програмима управљања. На програм управљања сагласност даје орган надлежан за послове заштите животне средине јединице локалне самоуправе.

Управљач је дужан да надлежном органу достави извештај о остваривању годишњег програма за претходну годину и годишњи програм управљања за наредну годину, до 15. децембра текуће године, а извештај о остваривању плана управљања најкасније 60 дана пре истека периода за који је план донет.

О предлогу плана управљања заштићеним подручјем управљач је дужан да обавести јавност.

Обавештавање јавности подразумева јавни увид у предложени план.

Јавни увид организује и спроводи управљач заштићеног подручја и траје 30 дана.

Управљач је дужан да обезбеди унутрашњи ред и чување заштићеног подручја у складу са правилником о унутрашњем реду и чуварској служби који доноси, уз сагласност надлежног органа.

За заштићена подручја за која акт о заштити доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе, правилник о унутрашњем реду доноси управљач уз сагласност надлежног органа те јединице локалне самоуправе.

Правилником о унутрашњем реду утврђују се правила за спровођење прописаног режима заштите, а нарочито: начин на који ће се понашати посетиоци, власници и корисници непокретности при кретању, боравку и обављању послова на заштићеном подручју; места, површине и објекти у којима

се ограничава кретање или забрањује и ограничава обављање одређених радњи, као и трајање тих мера; врсте биљака и животиња и друге природне и културне вредности које је забрањено уништавати, оштећивати или узнемиравати; начин сарадње са физичким лицима, предузетницима и правним лицима која по различитом основу користе или су заинтересовани за коришћење природних богатстава и простора; услови заштите приликом обављања научних истраживања и образовних активности; места и услови за одлагање отпада; начин одржавања уредности и чистоће заштићеног подручја; начин и организација чуварске службе и чувања заштићеног природног добра, као и опрема и средства неопходна за чување и одржавање.

Актом о проглашењу заштићеног подручја ближе се утврђују садржај и начин доношења и оглашавања правилника о унутрашњем реду.

На заштићеном подручју забрањени су радови и активности, односно извођење пројеката, који оштећују, нарушавају и мењају особине и вредности због којих је подручје заштићено.

Планиране радове и активности, односно извођење пројекта, носилац пројекта дужан је да писмено пријави управљачу заштићеног подручја. Управљач је у обавези да носиоца пројекта упозна са могућностима за обављање планираних радова на датој локацији, као и процедури која се мора спровести у случају да се захтевани радови могу изводити на заштићеном подручју.

Заштићена подручја могу се користити и посећивати на начин који не угрожава њихове вредности и спровођење заштите.

Коришћење и посећивање заштићеног подручја дозвољено је свима под једнаким условима, у складу са Законом о заштити природе и актом о заштити тог природног добра.

Ако би се коришћењем и посећивањем заштићеног подручја могла проузроковати опасност за његово очување, може се забранити или ограничити његово коришћење и посећивање.

Власник или корисник непокретности у заштићеном подручју дужан је да дозволи приступ одређеној природној вредности, ради задовољења научних, образовних, естетских, културних и рекреацијских потреба, на начин и под условима утврђеним актом о проглашењу заштићеног подручја.

Заштићеним подручјем, управља управљач, који испуњава услове у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног природног добра. Ове послове може да обавља предузетник регистрован за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима.

Ближе услове које мора да испуњава управљач прописује Министарство. Када акт о заштити доноси орган јединице локалне самоуправе, он, у поступку избора управљача, утврђује испуњеност прописаних услова. Услове које мора да испуњава управљач прописани су Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја ("Службени гласник РС", бр. 85/2009).

Управљач може бити правно лице, а у изузетним случајевима предузетник и физичко лице.

У управљању заштићеним подручјем управљач, је дужан нарочито да:

- чува, унапређује и промовише заштићено подручје;
- спроводи прописане режиме заштите;
- доноси план управљања и акт о унутрашњем реду и чуварској служби утврђен актом о заштити;
- обележи заштићено подручје, границе и режиме заштите у складу са посебним правилником о начину обележавања;
- осигура неометано одвијање природних процеса и одрживог коришћења заштићеног подручја;
- обезбеди надзор над спровођењем услова и мера заштите природе;
- прати кретање и активности посетилаца и обезбеђује обучене водиче за туристичке посете;
- води евиденције о природним вредностима и о томе доставља податке заводу;
- води евиденцију о људским активностима, делатностима и процесима који представљају фактор угрожавања и оштећења заштићеног подручја и о томе доставља податке заводу и Министарству;
- у сарадњи са републичком и покрајинском инспекцијом и органима безбедности спречава све активности и делатности које су у супротности са актом о заштити и представљају фактор угрожавања и девастације заштићеног подручја;
- доноси акт о накнадама;
- врши и друге послове утврђене законом и актом о заштити.

Уколико се у поступку надзора над радом, стручног и инспекцијског надзора утврди да управљач не извршава обавезе установљене актом о заштити, управљање заштићеним подручјем се одузима и поверава другом управљачу.

Управљач је дужан да обезбеди чуварску службу која врши непосредан надзор на заштићеном подручју.

Чувар заштићеног подручја контролише спровођење правила унутрашњег реда у заштићеном подручју и обавља послове чувања заштићеног подручја.

Ако у вршењу чуварске службе чувар заштићеног подручја утврди да је учињена радња супротно правилима унутрашњег реда или друге законом утврђене забране кршења режима заштите, или ако постоји основана сумња да је учињен прекршај, односно кривично дело, овлашћен је и дужан да:

- прати кретање и активности посетилаца и легитимише лица која затекне у заштићеном подручју;
- изврши преглед свих врста возила, пловних објеката и товара;
- изврши сваки преглед, осим станова и других просторија, за чији је преглед потребан судски налог;
- привремено одузме предмете којима је извршен прекршај или кривично дело и предмете који су настали или прибављени извршењем таквог дела, као и да ове предмете, без одлагања, преда управљачу заштићеног подручја ради чувања;

- лице без личних исправа, затечено у вршењу недозвољених радњи, приведе надлежном органу унутрашњих послова;
- затражи успостављање претходног стања, односно нареди мере за спречавање и уклањање штетних последица;
- сарађује са власницима и корисницима права на некретнинама у заштићеном подручју у циљу заштите природе;
- сарађује са корисницима природних ресурса у заштићеном подручју и координира заједничке акције у циљу заштите и рационалног коришћења природних ресурса;
- прати стања биљних и животињских врста, као и других вредности заштићеног подручја;
- пружа помоћ посетиоцима заштићеног подручја и локалном становништву.

У вршењу службе чувар је дужан да покаже службену легитимацију.

Легитимацију чувара заштићеног подручја издаје управљач заштићеног подручја на образцу који прописује министар.

Чувар заштићеног подручја мора да има најмање средњу стручну спрему, једну годину радног искуства у струци и положен стручни испит и да испуњава прописане услове за ношење оружја и друге услове, утврђене актом управљача.

За време службе, чувар заштићеног подручја носи службену одећу, оружје, знак заштите природе и знак заштићеног подручја које чува и наоружан је оружјем које одреди управљач.

VII 2. ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе;
- средстава Фонда за заштиту животне средине;
- накнада за коришћење заштићеног подручја;
- прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- донација, поклона и помоћи;
- других извора у складу са законом.

За коришћење заштићеног подручја корисници подручја (привредно друштво или друго правно лице, предузетник и грађани) плаћају накнаду управљачу заштићеног подручја, и то за:

- делатности из области туризма, угоститељства, изградње, експлоатације минералних сировина, трговине, транспорта, дистрибуције, преноса, телекомуникација, снимања и сл.;

- делатности из области водопривреде, рударства и енергетике, саобраћаја, коришћења флоре и фауне и сл.;
- коришћење посебно уређених или погодних терена за поједине намене коришћења (паркирање, рекреацију, спорт, ложишта, постављање реклама, молови, платформе за пецање и привези за чамце и сл.);
- коришћење имена и знака заштићеног подручја;
- услуге управљача заштићеног подручја.

Висину, начин обрачуна и плаћања ових накнада одређује управљач заштићеног подручја, у зависности од:

- степена искоришћавања заштићеног подручја;
- степена штете која се наноси заштићеном подручју;
- степена повећаних обавеза управљача у одржавању уредности и чистоће, чувања и обављања других послова у заштити, унапређењу и развоју заштићеног подручја, а које су у непосредној вези са обављањем одређених делатности у заштићеном подручју;
- погодности које пружа коришћење заштићеног подручја за обављање делатности или за друге сврхе коришћења.

Ближе критеријуме, начин обрачуна, поступак наплате накнаде прописује Влада.

На акт управљача заштићеног подручја којим се утврђује висина, начин обрачуна и плаћања накнаде сагласност даје Министарство.

Управљач заштићеног подручја може привредном друштву или другом правном лицу, предузетнику и физичком лицу, обрачунати накнаду за улазак у заштићено подручје, односно поједине објекте или делове заштићеног подручја.

Управљач заштићеног подручја дужан је да средства од накнада за коришћење заштићеног подручја користи за заштиту, развој и унапређење тога заштићеног подручја.

Средства од накнада из управљач је дужан да води на посебном рачуну.

VII 3. КАДРОВСКА И ТЕХНИЧКА ОПРЕМЉЕНОСТ УПРАВЉАЧА

Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја («Службени гласник РС», бр. 85/2009), разрађене су одредбе Закона о заштити природе којима је утврђено да управљач може бити правно лице, а у изузетним случајевима предузетник и физичко лице.

Управљач се одређује или именује актом о проглашењу заштите.

Одредбама цитираног правилника утврђени су услови које управљач мора да испуњава у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, да би му се заштићено природно добро поверило на старање.

Сагласно томе, послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, може да обавља управљач - правно лице основано

за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима и ако има организовану:

1) Службу заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја са:

(1) најмање једним запосленим лицем на пословима заштите природе, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање једне године, које координира пословима заштите и мониторинга заштићеног подручја, обезбеђује поштовање режима и зона заштите, обележавања подручја, координира израду планова управљања и годишњих програма управљања, стратешко планирање, имплементира одредбе просторног плана, и сл.;

(2) најмање једним запосленим лицем на пословима управљања пројектима, које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање једне године, са знањем енглеског језика, који координира питања везана за одрживо коришћење природних ресурса у складу са актом о заштити и другим националним и међународним прописима, одржава контакте са корисницима простора и ресурса, прати националне и међународне конкурсе и припрема (координира/реализује) предлоге пројеката, руководи реализацијом одобрених пројеката и сл.;

(3) најмање једним запосленим лицем на економско-правним пословима које мора да има VII степен стручне спреме или мастер студије, дипломирани економиста или дипломирани правник, радно искуство од најмање једне године, које обавља правне и финансијске послове у заштићеном подручју, припрема правне акте управљача, пријаве за прекршаје или привредне преступе на основу надзора чувара, припрема одлуку о накнадама у заштићеном подручју и обавља друге правне и финансијске послове из области заштите природе.

Изузетно, управљач заштићеног подручја површине до 5000 ha, дужан је да има запослено лице из тачке 1) подтачке (1) ових услова.

Управљачи два или више заштићених подручја укупне површине до 5000 ha, могу да формирају заједничку службу заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићених подручја.

2) Чуварску службу, са запосленим лицима и то:

(1) чувар заштићеног подручја, који мора да има најмање средњу стручну спрему, једну годину радног искуства у струци и положен стручни испит и да испуњава прописане услове за ношење оружја и друге услове утврђене актом управљача којим се уређује организација чуварске службе, који контролише спровођење правила унутрашњег реда у заштићеном подручју и обавља послове чувања заштићеног подручја, у складу са чланом 110. Закона о заштити природе;

(2) руководиоца чуварске службе у заштићеном подручју са пет и више чувара, који мора да има најмање вишу или високу стручну спрему

биолошког, шумарског, пољопривредног, еколошког или географског усмерења, радно искуство од најмање три године, који координира послове чувања и надзора, сакупља информације и прави базу података, предузима мере на основу пријава чувара, сарађује са надлежним инспектором и другим надлежним органима, и сл.

Управљач је дужан да обезбеди да најмање један чувар контролише површину до 3000 ha, а изузетно и већу површину, уколико то омогућавају карактеристике подручја (рељеф, прегледност терена, постојећи антропогени притисак и сл.).

Послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја, може да обавља управљач - предузетник регистрован за обављање послова из области заштите природе, управљања природним добрима, односно чија је делатност у блиској вези са тим пословима под условом да има запослена лица из члана 3. тачка 1) подтачка (1) и тачка 2) подтачка (1) цитираног правилника.

Изузетно од одредаба овог правилника управљач - физичко лице обавља послове заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног подручја под условом да је у целости или највећим делом власник или корисник земљишта на коме се налази заштићено подручје.

VII 4. ПРОЦЕНА ПОТРЕБНИХ СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА ЗАШТИТЕ

У СП «Дворска башта» у Сремским Карловцима у првој години неопходно је извођење следећих приоритетних радова:

- ➔ израда плана управљања и годишњег програма заштите и управљања;
- ➔ израда правилника о накнадама, правилника о унутрашњем реду и друга законом прописана подзаконска акта,
- ➔ формирање и опремање службе за заштиту при управљачу,
- ➔ обезбеђивање чуварске службе,
- ➔ одржавање травњака (кошење минимум шест пута годишње, прихрана три пута годишње, пролећна аерација, грабуљање минимум два пута у току године, метење два пута годишње, заливање у зависности од количине падавина);
- ➔ реконструкција травњака;
- ➔ одржавање и нега жбуња (орезивање жбуња једном годишње, редовно орезивање живе ограде, окопавање);
- ➔ одржавање дрвећа (прскање против болести и штеточина једном два пута годишње, заливање по потреби);
- ➔ санитарна сеча (орезивање сувих и трулих грана минимум једном годишње уз обавезно премазивање заштитним средством, вађење пањева једном годишње);

- ➔ равнање земљишта након извођења радова у парку (вађења пањева, копања канала за постављање инфраструктуре, грађевинских радова и сл.) и насипање депресија квалитетним супстратом;
- ➔ уклањање самониклог подраста једном годишње и редовно третирање корова,
- ➔ садња и нега сезонског цвећа (орезивање ружа, окопавање, плевљење корова на цветним површинама);
- ➔ редовно одржавање чистоће,
- ➔ одржавање вртно-архитектонских елемената.

VII 5. ПРЕДЛОГ УПРАВЉАЧА

Управљање заштићеним природним добрима захтева другачији приступ од управљања просторима истог типа (шуме, паркови, водотокови и др.) који нису под заштитом државе по основу Закона о заштити природе. У том смислу, потребно је да управљач испуњава све услове наведене у Закону и подзаконским актима који регулишу ово питање.

«Дворска башта» у Сремским Карловцима је 1974. године дата на коришћење НП «Фрушка гора» Решењем Скупштине општине Нови Сад о заштити парка као природног споменика.

У међувремену је дошло до деградације вредности парка, узроковане изостанком мера неге и заштите чега је виталност појединих примерака дендрофлоре значајно смањена. Стање вртно-архитектонских елемената и појединих објеката је нарушено.

Већински власник на простору Дворске баште је Патријаршија СПЦ.

Досадашњи управљач ЈП НП «Фрушка гора» нема акт о унутрашњем реду и чуварској служби, акт о накнадама за коришћење заштићеног подручја, као ни план управљања. Годишњи програми управљања нису достављани Покрајинском заводу за заштиту природе. Због тога није постојала разлика у третману Дворске баште у односу на друге јавне зелене површине.

Према чл. 67. Закона о заштити природе («Сл. гласник РС» 36/09, 88/10 и 91/10) управљање заштићеним подручјем је делатост од општег интереса.

Заштићеним подручјем управља правно лице (управљач) које испуњава стручне, кадровске и организационе услове за обављање послова очувања, унапређења, промовисања природних и других вредности и одрживог коришћења заштићеног подручја.

Изузетно од става 2. овог члана, управљач може бити предузетник и/или физичко лице уколико се ради о заштићеном подручју мале површине и већинском приватном власништу на непокретностима.

Управљач се одређује/именује актом о проглашењу заштићеног подручја.

Обзиром да је Дворска башта враћена Патријаршији СПЦ, односно да је у приватном власништву, Покрајински завод за заштиту природе имао је више састанка са власником. Све предложене мере заштите су усаглашене са

власником који је показао интересовање по питању делатности управљања «Дворском баштом» као спомеником природе. Представници Српске Патријаршије су исказали интересовање за заштиту и уређење Дворске баште и понудили да башта и даље буде отворена за јавност, да се приведе намени и обогати новим врстама у циљу очувања изворне, едукативне функције..

У вези са наведеним, Покрајински завод за заштиту природе за управљача СП «Дворска башта» предлаже Патријаршију СПЦ .

VIII ЛИТЕРАТУРА

VIII ЛИТЕРАТУРА

- Анастасијевић, Н. (2002): Подизање и неговање зелених површина. Шумарски факултет, Београд.
- Bijelović, S. (2010): : Činioci životne sredine kao pokazatelji uticaja na zdravlje ljudi, Doktorska disertacija, Univerzitet u Novom Sadu, Medicinski fakultet u Novom Sadu, Novi Sad.
- Jovanović, B. (1967): Dendrologija sa osnovima fitocenologije. Naučna knjiga, Beograd.
- Љешевић, М. (2002): Урбана екологија, Географски факултет, Београд.
- Ninić-Todorović, J. (1986): „Dvorska bašta u Sremskim Karlovcima“ – dendroflora. Priroda Vojvodine, IX-XI, Novi Sad.
- Nejgebauer, V., Živković, B., Tanasijević, Đ., Miljković, N. (1971): Pedološka karta Vojvodine, razmera 1:50 000, Institut za poljoprivredna istraživanja – Novi Sad, «Geokarta», Beograd.
- Осokoljić, М., Ninić-Todorović, J. (2003): Priručnik iz dekorativne dendrologije, Šumarski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Пањковић, Б., Станишић, Ј., Бањац, М., Чалакић, Д., Ковачев, Н., Перић, Р., Киш, А., Пил, Н., Галамбош, Л., Добретић, В., Стојнић, Н., Делић, Ј., Сабадош, К., Мајкић, Б. (2010): Специјални резерват природе Ковилско-петроварадински рит“ – Предлог за стављање под заштиту као заштићено подручје I категорије. Покрајински завод за заштиту природе, Нови Сад.
- Парабућки, С., Јанковић, М. (1978): Покушај утврђивања потенцијалне вегетације Војводине, Зборник за природне науке 54, Матица српска, Нови Сад.
- Пенић, М., Гајић, Т. ( ): Туристичко – географски приказ Сремских Карловаца. <http://www.sgd.org.rs/publikacije/globus/33/008%20Penic%20M.,%20Gajic%20T.%20-%20TURISTICKO-GEOGRAFSKI%20PRIKAZ%20SREMSKIH%20KARLOVACA.pdf>
- Петровић, Д. (1951): Стране врсте дрвећа (егзоти) у Србији, Српска академија наука, Научна књига, Београд.
- Рамзин, С. и сар. (1966): Приручник за комуналну хигијену, Медицинска књига Београд – Загреб, Штампарски завод «Огњен Прица» Загреб.
- Сапунџић, М. (1975): Комунална хигијена са хортикултурно профилактичким мерама на унапређењу здравља и заштити животних простора, Шумарски факултет Универзитета у Београду.
- Šumarska enciklopedija 1 (1980): Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb.
- Томић, З. (2004): Шумарска фитоценологија, Шумарски факултет, Београд.
- Vukićević, E. (1996): Dekorativna dendrologija, Šumarski fakultet, Beograd.

- Vujković, Lj. (2003): Pejzažna arhitektura – planiranje i projektovanje - II izdanje, Univerzitet u Beogradu, Šumarski fakultet, Beograd.
- Vujković, Lj., Nećak, M., Vujičić, D. (2003): Tehnika pejzažnog projektovanja. Univerzitet u Beogradu, Šumarski fakultet, Beograd.
- Живковић, Б., Нејгербауер, В., Танасијевић, Ђ., Миљковић, Н., Стојковић, Л., Дрезгић, П. (1972): Земљишта Војводине. Институт за пољопривредна истраживања, Нови Сад.

*****

ДОКУМЕНТАЦИЈА:

- Атанацковић Јасна, Нови Сад, приватна збирка.
- Арсенијевић Бранислава, Сремски Карловци, приватна збирка.
- ЈП Урбанизам, Завод за урбанизам Нови Сад, Генерални план Сремски Карловци. «Сл. лист Општине Сремски Карловци», 14/02.
- ЈП Завод за урбанизам Војводине Нови Сад, Просторни план подручја посебне намене Фрушке Горе до 2022. године. «Сл. лист АПВ», бр. 16/04.
- ЈП Завод за урбанизам Војводине Нови Сад, Просторни план Општине Сремски Карловци. «Сл. лист Општине Сремски Карловци», бр. 8/06.
- Кошутић Станко, Нови Сад, приватна збирка.
- Музеј града Новог Сада, Градски музеј Сремски Карловци.
- Музеј Војводине, Нови Сад.
- Одељење за урбанизам и грађевинско земљиште Општинске управе Сремски Карловци.
- Покрајински завод за заштиту природе Србије, регистар бр. 80 – Дворска башта у Сремским Карловцима.

ЛЕГИСЛАТИВА:

- Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Сл. гласник Р Србије“, бр. 85/2009)
- Службени гласник Републике Србије бр. 66/91 - Закон о заштити животне средине.
- Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“ бр. 36/09);
- Закон о заштити животне средине – “Службени гласник Републике Србије” бр. 66/91, 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/95 и 53/95.

IX ПРИЛОЗИ

I Извод из листа непокретности

БР. ПАРЦЕЛЕ	П. БР.	ПОВРШИНА		ПОТЕС	КУЛТУРА-КЛАСА	ВЛАСНИК / КОРИСНИК	ОБЛИК СВОЈИНЕ	РЕЖИМ ЗАШТИТЕ
		ЦЕЛА	ДЕО					
953		98		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 5	други облици	III
953		1 20 11		Град Ср. Карловци	јавни парк	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 6	други облици	III
1073		2 44		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 7	други облици	III
1073		1 06		Град Ср. Карловци	земљ. уз зград.-објекат	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 8	други облици	III
1074		93		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	приватно	приватно	III
1074		1 79		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 10	државна	III
1074		54		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 11	државна	III
1074		17		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 12	државна	III
1074		3 58		Град Ср. Карловци	земљ. уз зград.-објекат	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 13	државна	III
1075		1 72		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 14	други облици	III
1075		28		Град Ср. Карловци	земљ.под зград.-објектом	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 15	други облици	III
1078		4 13 83		Град Ср. Карловци	јавни парк	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 16	други облици	II
1079		1 44 93		Град Ср. Карловци	шума 5.кл.	Патријаршија Српске православне цркве, Београд, Краља Петра 17	други облици	III
1080		30 44		Град Ср. Карловци	шума 6.кл.	РС: Ј.П. "Национални парк Фрушка гора", Змајев трг 1, Ср. Карловци	државна	II
2056	1		5 52	Град Ср. Карловци	поток	РС: Општина Ср. Карловци, Трг Бранка Радичевића 6, Ср. Карловци	државна	II
2103	1		59	Карловачких ђака	земљ.под зград.-објектом	РС: Општина Ср. Карловци, Трг Бранка Радичевића 6, Ср. Карловци	државна	III
		7 22 80	6 11					
УКУПНО:		7 28 91						

Извор података: Републички геодетски завод, Служба за катастар непокретности Сремски Карловци, од 03.12.2010. године

II Решење о заштити

20/3

SKUPSTINA OPŠTINE NOVI SAD
Sekretariat za upravno pravne poslove
Broj: 03-6/42-74
Dana: 29.5 1974 godine
NOVI SAD

POKRAJINSKI ZAVOD ZA ZAŠTITU PRIRODE
Broj 01-76
31.5 1974
NOVI SAD

Sekretarijat za upravno pravne poslove SO Novi Sad, rešavajući po predlogu Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu, u predmetu zaštite objekata prirode, a na osnovu člana 17. stav 2. Zakona o zaštiti prirode/" 1.glasnik SRS" br.24/65/, i člana 1. Zakona o primeni Određenih republičkih zakona u oblasti obrazovanja i kulture posle 31.12 1972 godine /Sl.list SAPV", br.27/72/, donosi

REŠENJE

STAVLJA SE pod zaštitu "Dvorska bašta" u Sr.Karlovcima, koja se nalazi na području Opštine Novi Sad k.o. Sremski Karlovci, katastarska čestica br.817/1 a, 817/b, 812/2 i 818, kao prirodni spomenik botaničkog značaja. (6.197.ka)

Nacionalni park "Fruška gora" u Sr.Karlovcima vršiće pravo korišćenja zaštićenog objekta prirode.

Imalac zaštićenog objekta prirode dužan je da brižljivo čuva i pravilno održava zaštićeni objekat. Troškove u vezi sa redovnim čuvanjem i održavanjem objekta snosi imalac.

Imalac zaštićenog objekta prirode dužan je da u roku od 1.godine, od dana donošenja rešenja izradi plan njegovog održavanja.

U cilju konzervacije imalac zaštićenog objekta izvršiće sledeće radove:

- čišćenje i uklanjanje nepoželjnih vrsta drveta, žbunja i korova,
- seču suvih i bolesnih stabala i
- radove radi zaštite od gljivičnih oboljenja i napada insekata.

Nije dozvoljeno vršiti radove: seču stabala i žbunja bez predhodnog odobrenja stručnjaka; gradnja objekata koji nisu usaglašeni projektom; loženje vatre; hodanje van staze; i uništavanje ptica.

Bilo kakvi radovi na zaštićenom objektu koji bi odstupali od sistema zaštite mogu se preduzimati samo uz odobrenje Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu.

Ovo rešenje objaviti u Službenom listu Opštine Novi Sad.

O b r a z l o ž e n j e

Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu, stavio je predlog ovom Sekretarijatu da se "Dvorska bašta" u Sr.Karlovcima stavi pod zaštitu kao prirodni spomenik botaničkog značaja. U zahtevu navode da prema sadašnjem sastavu park predstavlja, pored objekta vrtno umetnosti, bogatu botaničku zbirku lišćara, četinara i žbunja. Smatraju da park može da postane sastavni deo botaničke bašte Novosadskog univerziteta.

Razmatrajući predlog ovaj Sekretarijat je našao da je isti osnovan. Naime, u postupku je utvrđeno da se radi o objektu prirode koji predstavlja prirodni spomenik botaničkog značaja i da ga kao takvog treba staviti pod zaštitu.

Na osnovu izloženog odlučeno je kao u dispozitivu.

Protiv ovog rešenja može se izjaviti žalba u roku od 15 dana, od dana dostavljanja rešenja, odnosno od dana objavljivanja u Službenom listu opštine Novi Sad, Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje nauku i kulturu. Žalba se predaje putem ovog Sekretarijata ili neposredno Pokrajinskom sekretarijatu, a može se izjaviti i na zapisnik.

DOSTAVITI:

PO NAČELNIK-a

1. Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode-Petrovaradin
2. Nacionalni park "Fruška gora" Sr.Karlovcima
3. Sekretaru za skupštinske poslove SO Novi Sad, radi objavljivanja rešenja na oglasnoj tabli SO.

V.D. Šefa Odseka
Mamula Ing.Ruža s.r.

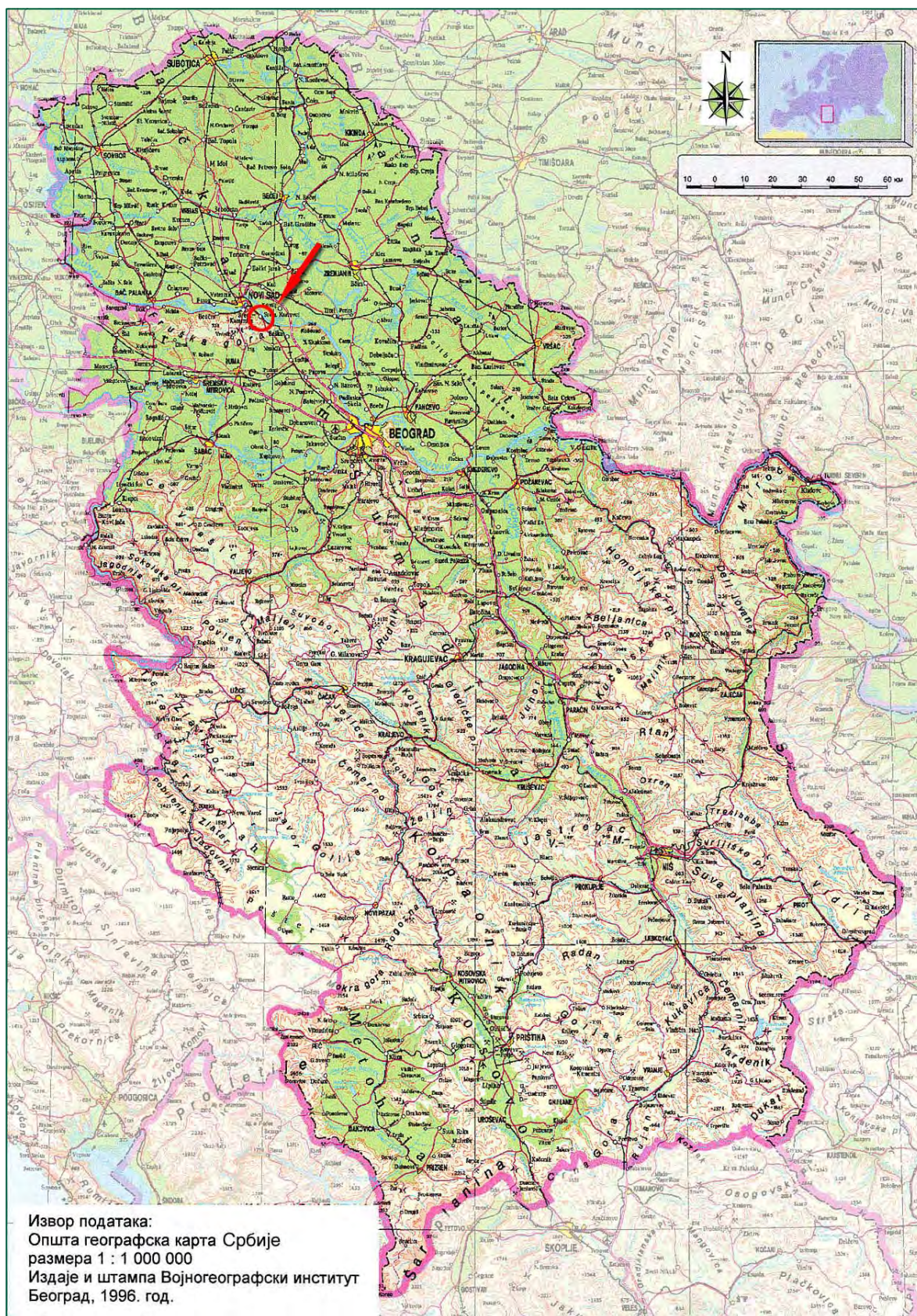

X КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ

Прилог 1

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ СПОМЕНИК ПРИРОДЕ "ДВОРСКА БАШТА" У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

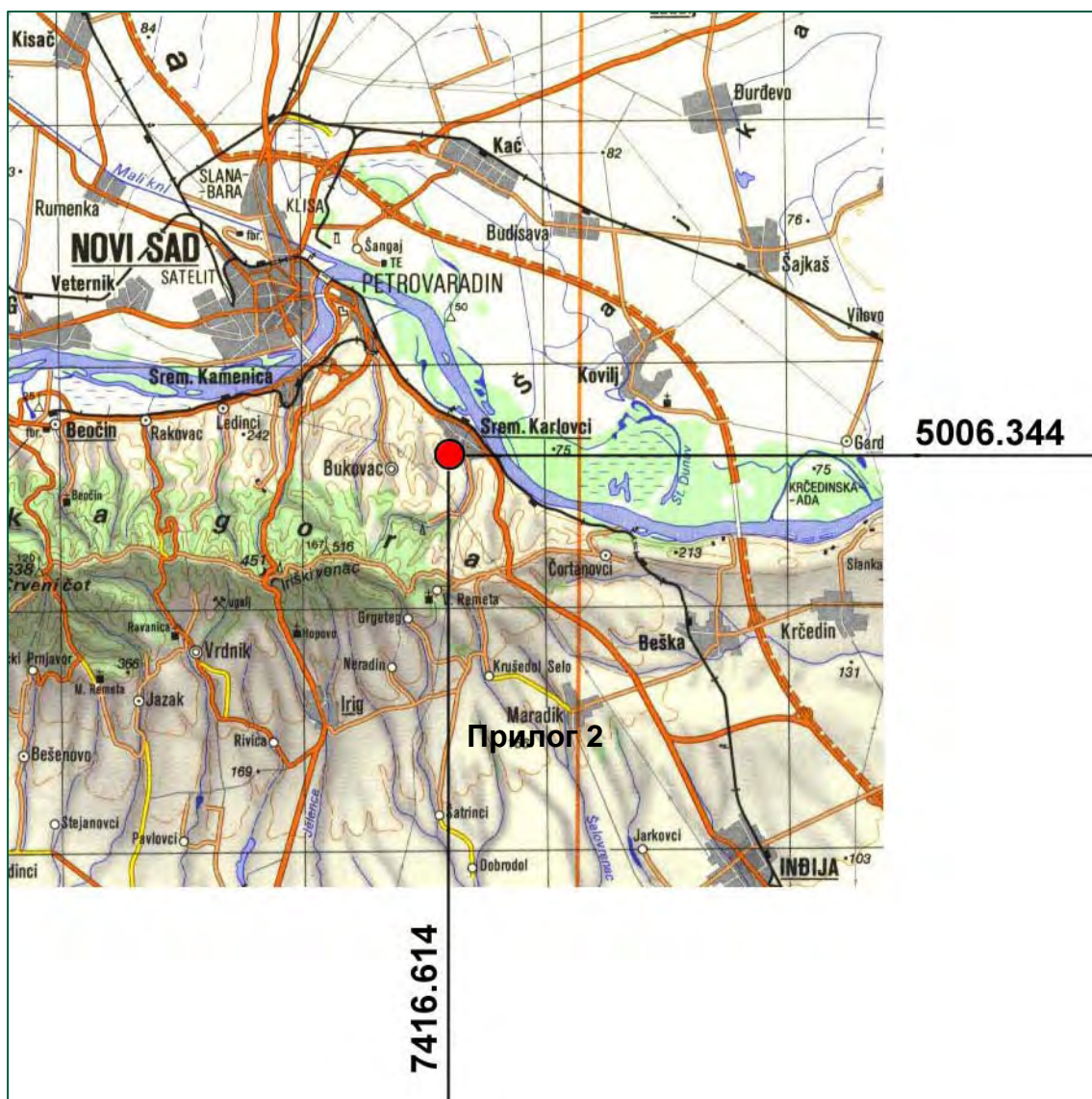

Прилог 2

Размера: 1 : 300 000

Локација

Легенда

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
«ДВОРСКА БАШТА» У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

ГЕОГРАФСКЕ КООРДИНАТЕ ЦЕНТРАЛНЕ ТАЧКЕ

45° 11' 48" N / 19° 56' 19" E по ГРИНИЧУ

7416.614 / 5006.344 по ГАУС-КРИГЕРУ

⊕ Извор података: ПТК 300 000, Лист Београд

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ “ДВОРСКА БАШТА” У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

ПРЕГЛЕДНА КАРТА
СА ГРАНИЦОМ ЗАШТИТЕ

1: 25 000

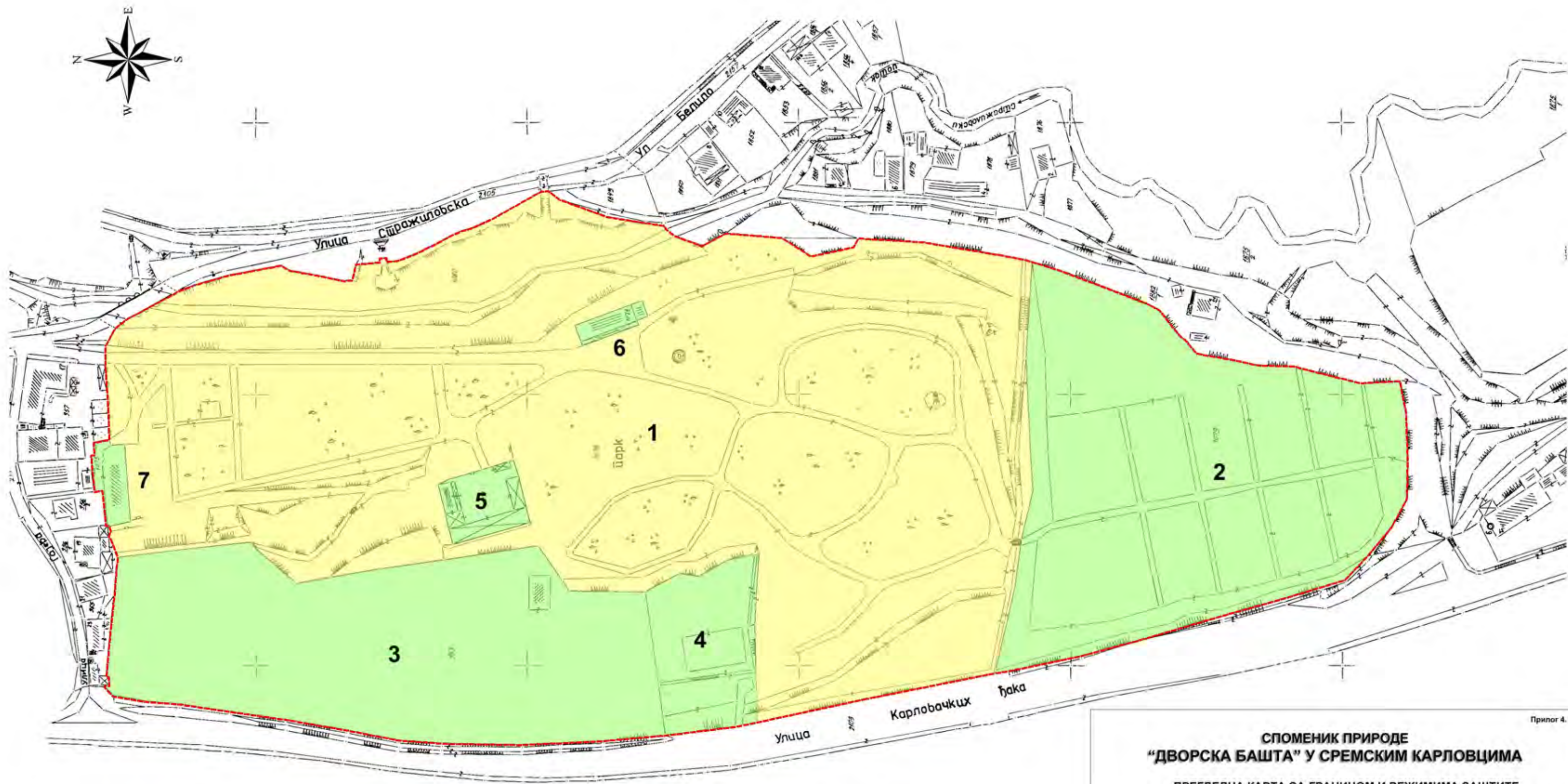
Легенда:

Граница заштите СП “Дворска башта” у Сремским Карловцима

ИЗВОР ПОДАТАКА: Топографска карта (ТК 25, Нови Сад 378-4-2)

Просторне целине у границама заштите
СП "Дворска башта" у Сремским Карловцима

1. Простор уређеног парка
2. Простор некадашњег расадника
3. Спортско-рекреативни комплекс
4. Дечије игралиште
5. Двориште са грађевинским објектима
6. Грађевински објекти
7. Сталеник

0 12,5 25 50 75 100
Meters

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
"ДВОРСКА БАШТА" У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

ПРЕГЛЕДНА КАРТА СА ГРАНИЦОМ И РЕЖИМИМА ЗАШТИТЕ
1: 1 000

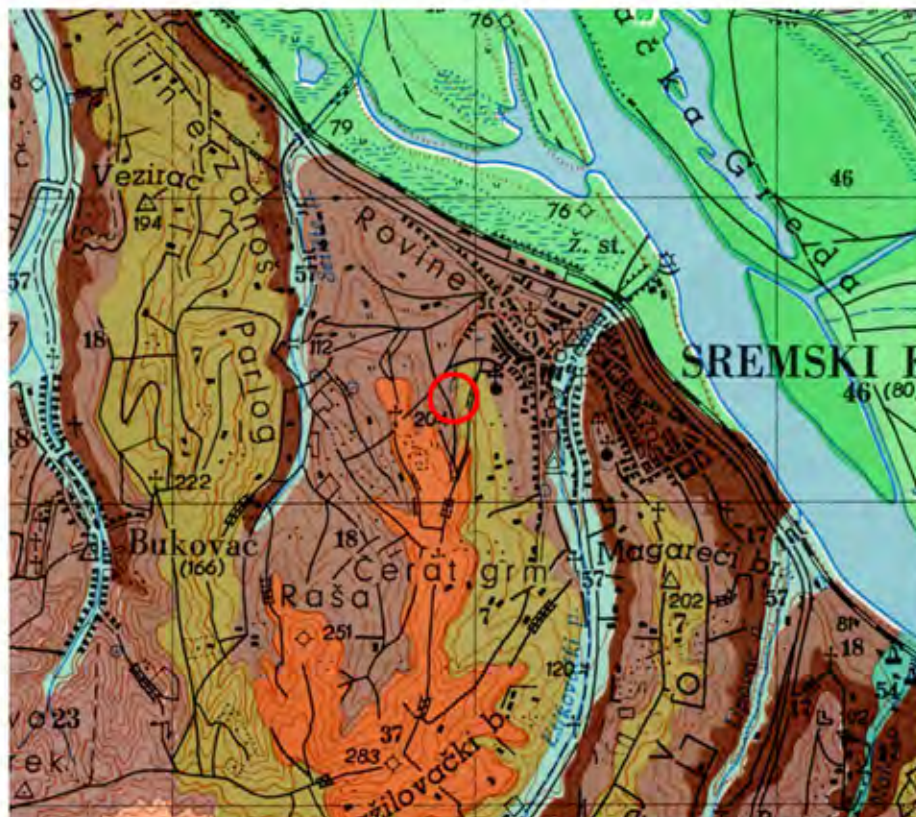
Легенда:

- - - Граница заштите СП "Дворска башта" у Сремским Карловцима
- Режим II (другог) степена заштите
- Пежим III (трећег) степена заштите

Извор података: РГЗ катастар непокретности Сремски Карловци

**СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
“ДВОРСКА БАШТА” У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА
ПЕДОЛОШКА КАРТА
1:50 000**

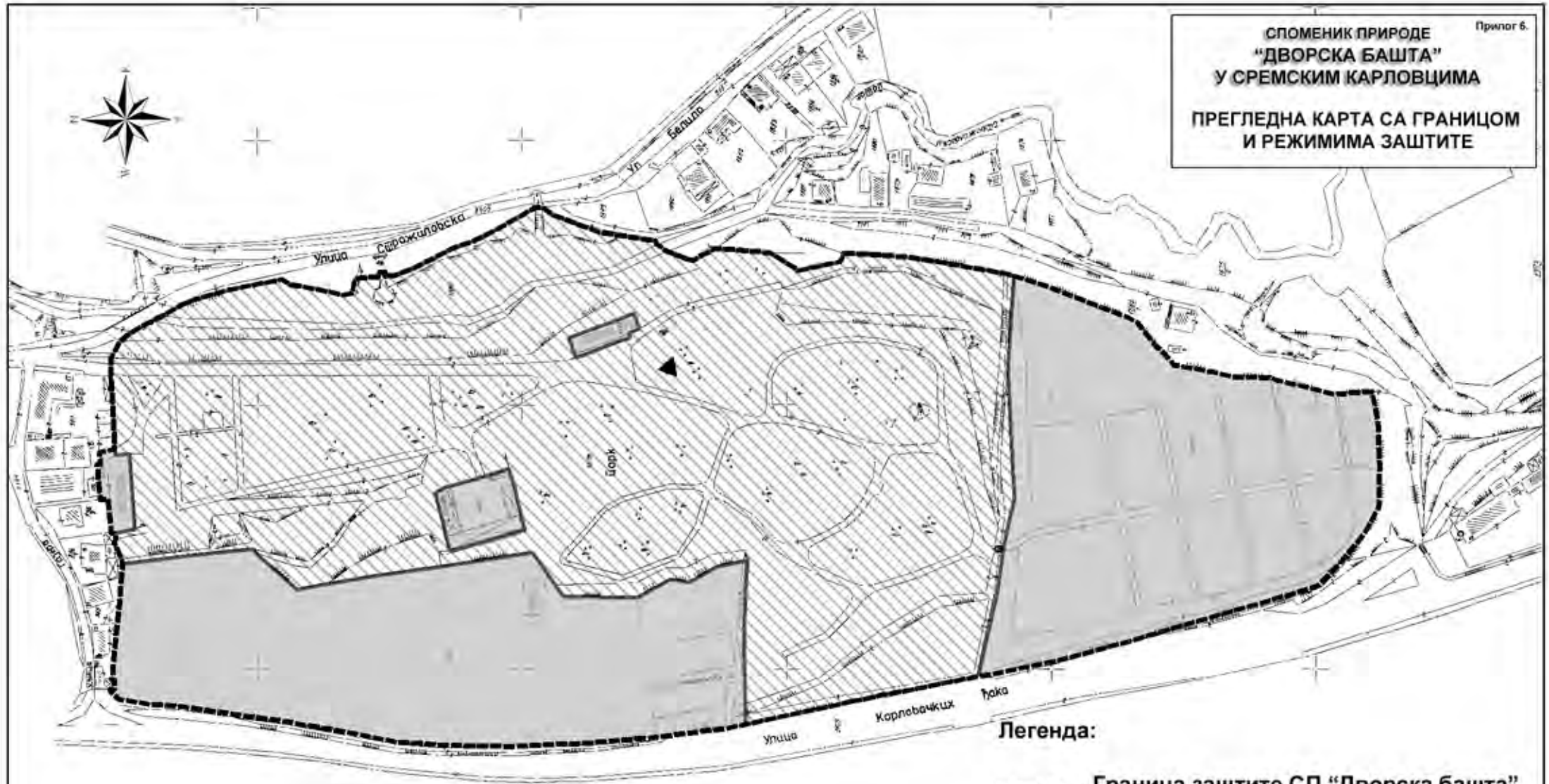
Легенда:

- Граница заштите СП “Дворска башта” у Сремским Карловцима
- 7 Парарендзина на лесу
- 17 Чернозем еродирани
- 18 Чернозем карбонатни заруђени
- 23 Чернозем огајњачени
- 37 Гајњача
- 39 Гајњача лесивирана
- 46 Алувијално песковито земљиште
- 49 Алувијално забарено земљиште
- Језера, реке, баре и мочваре

ИЗВОР ПОДАТАКА: ПЕДОЛОШКА КАРТА ВОЈВОДИНЕ Н.САД 1971.г.

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
“ДВОРСКА БАШТА”
 У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА
 ПРЕГЛЕДНА КАРТА СА ГРАНИЦОМ
 И РЕЖИМИМА ЗАШТИТЕ

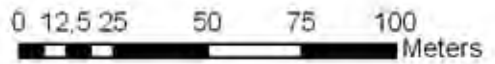

Легенда:

- Граница заштите СП “Дворска башта” у Сремским Карловцима
- Режим II (другог) степена заштите
- Режим III (трећег) степена заштите

ЦЕНТРАЛНА КООРДИНАТА

 5006.344   **7416.614**
45°11'48"N   **19°56'19"E**

Извор података: РГЗ катастар непокретности Сремски Карловци

